

Nr 113

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 57 och 62 §§ lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse, m. m.; given Stockholms slott den 2 april 1965.

Under åberopande av bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag angående ändrad lydelse av 57 och 62 §§ lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse;
- 2) lag angående ändring i lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker;
- 3) lag angående ändring i lagen den 25 maj 1956 (nr 216) om jordbrukskasserörelsen;
- 4) lag om ändring i lagen den 3 juni 1955 (nr 417) angående införande av nya lagen om sparbanker;
- 5) förordning om ändring i förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken;
- 6) förordning om ändring i förordningen den 11 juli 1924 (nr 378) angående postgirorörelse.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,

enligt Dess nådiga beslut:

BERTIL

G. E. Sträng

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås nya bestämmelser om bundna lån i affärsbanker, sparbanker och jordbrukets kreditkassor. De nya bestämmelserna grundar sig i huvudsak på ett förslag av kreditinstitututredningen och innebär en avsevärd liberalisering. Affärsbankerna får enligt förslaget rätt att utlämna bundna reverslån intill ett belopp motsvarande 25 % av det sammanlagda

beloppet av eget kapital och inlåning. De övriga kreditinstituten får bestämmelser av motsvarande innehåll.

Samtliga nu nämnda kreditinstitut avses vidare få ökade inlåningsmöjligheter. Den inlåningsrättsgrundande basen föreslås nämligen, i den mån den består av förlagskapital, vidgad till det dubbla i förhållande till dess nuvarande omfattning. Dessutom föreslås att de nuvarande dispenskraven i fråga om förlagskapitalets ställning i inlåningsavseende slopas.

Slutligen föreslås att den nuvarande begränsningen i sparbanks rätt att bevilja checkräkningskredit, nämligen till ett maximibelopp i varje individuellt fall av 25 000 kr., avskaffas.

Förslagen avses skola träda i kraft den 1 juli 1965.

Förslag

till

Lag**angående ändrad lydelse av 57 och 62 §§ lagen den 31 mars 1955 (nr 183)
om bankrörelse**

Härigenom förordnas, att 57 och 62 §§ lagen den 31 mars 1955 om bankrörelse¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)***57 §.**

Är lån icke ställt att betalas inom *sex månader*, skall bankaktiebolaget förbehålla sig rätt att uppsäga lånet till återbetalning senast inom sagda tid.

Utan att förbehålla sig rätt som i första stycket sägs må bankbolag

1. bevilja kredit i räkning på högst ett år;

2. bevilja återlån, varom stadgas i reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning, med längre löptid än *sex månader*; samt

3. i *enlighet med närmare bestämmelser i bolagsordningen* utlämna andra lån mot skuldebrev med längre löptid än *sex månader* till sammanlagt belopp av *högst tju* procent av bolagets eget kapital, dock att beträffande lån, för vilkas fulla gäldande staten är ansvarig, nämnda belopp må överskridas med sammanlagt högst fem procent av bolagets eget kapital.

Lån som avses i andra stycket 3 må, där icke staten är ansvarig för lånets fulla gäldande, icke ställas på längre återbetalningstid än tio år och ej heller uppgå till högre belopp i varje särskilt fall än *ett hundra fem-*

Ställes lån icke att betalas inom *ett år*, skall bankaktiebolaget förbehålla sig rätt att uppsäga lånet till återbetalning senast inom sagda tid.

Utan förbehåll enligt första stycket må bankbolag

1. bevilja återlån enligt reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning med längre löptid än *ett år*;

2. utlämna andra lån mot skuldebrev med längre löptid än *ett år* till sammanlagt belopp motsvarande *högst tjugufem procent* av summan av bolagets eget kapital och dess inlåning efter avdrag för lån som upptagits hos allmänna pensionsfonden i samband med återlån.

Förfallotiden för lån skall bestämmas så, att den är förenlig med villkoren för bankbolagets förbindelser. Lån som avses i andra stycket 2 må icke ställas på längre återbetalningstid än tio år. Utgöres säkerheten för

¹ Senaste lydelse av 57 § se 1962:615 och av 62 § se 1963:181.

(Nuvarande lydelse)

tiotusen kronor. Beträffande nu avsett lån, för vars fulla gäldande staten icke är ansvarig och för vilket säkerheten utgöres av borgen av annan än kommun eller därmed jämförlig samfällighet, skall i skuldebrevet utfästas årlig avbetalning i förhållande till den tid, för vilken lånet beviljats.

(Föreslagen lydelse)

sådant lån av borgen, skall i skuldebrevet utfästas årlig avbetalning i förhållande till den tid för vilken lånet beviljas.

Bankbolaget skall förbehålla sig rätt att uppsäga lån som avses i andra stycket till återbetalning senast inom tre månader, om säkerheten för lånet försvagas i märklig mån.

Bestämmelserna i denna paragraf äga icke tillämpning på lån, för vars fulla gäldande staten eller kommun eller därmed jämförlig samfällighet är ansvarig. Föreskriften i tredje stycket första punkten gäller dock även sådant lån.

62 §.

Bankaktiebolag äger ————— miljoner kronor.

Såsom inlåning ————— pantförskrivna medel.

På ansökan av bankbolag äger Konungen, efter hörande av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret samt tillsynsmyndigheten, medgiva att av bolaget utställda förlagsbevis icke skola anses såsom inlåning samt att med bolagets eget kapital må likställas, intill ett belopp motsvarande högst hälften av bolagets aktiekapital, nominella värdet å förlagsbevis, utställda av bolaget.

Bankbolag äger utan hinder av bestämmelserna i första stycket upplåna medel mot förlagsbevis. Sålunda upplånat kapital må vid tillämpning av nämnda bestämmelser intill ett belopp motsvarande bolagets aktiekapital likställas med dess eget kapital. I fråga om kapital, som kan av långivaren återkrävas inom fem år, skall dock iakttagas att med bolagets eget kapital må likställas högst så stor del av det varje år förfallande beloppet som svarar mot en tiondel av bolagets aktiekapital.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1965.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker

Härigenom förordnas, att 27—29 §§ lagen den 3 juni 1955 om sparbanker¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

27 §.

Sparbank äger ————— sparbankens fonder.

I intet ————— sparbankens fonder.

På ansökan av sparbank äger Konungen, efter hörande av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret samt tillsynsmyndigheten, medgiva att av sparbanken utställda förlagsbevis icke skola anses såsom inlåning samt att med sparbankens fonder må likställas, intill ett belopp motsvarande högst hälften av sparbankens reservfond, nominella värdet å förlagsbevis, utställda av sparbanken.

Sparbank äger utan hinder av bestämmelserna i första stycket upplåna medel mot förlagsbevis. Sålunda upplånat kapital må vid tillämpning av nämnda bestämmelser intill ett belopp motsvarande sparbankens reservfond likställas med sparbankens fonder. I fråga om kapital, som kan av långivaren återkrävas inom fem år, skall dock iakttagas att med sparbankens fonder må likställas högst så stor del av det varje år förfallande beloppet som svarar mot en tiondel av sparbankens reservfond.

Sparbank, som ————— i beräkning.

28 §.

Sparbanks utlåningsrörelse ————— sparbankens verksamhetsområde.

Lån må ej utlämnas mot annat fordringsbevis än skuldebrev. Utan hinder av vad sålunda stadgas må dock beviljas kredit i checkräkning till belopp i varje särskilt fall av högst tjugufemtusen kronor.

Lån må ej utlämnas mot annat fordringsbevis än skuldebrev. Utan hinder av vad sålunda stadgas må dock beviljas kredit i checkräkning.

Lån utan ————— jämförlig samfällighet.

I övrigt ————— i sparbanken.

Lån, för vilket säkerheten utgöres av borgen av annan än kommun eller därmed jämförlig samfällighet, må utlämnas endast på viss tid och ej utestå längre än femton år. Är lånet ställt på längre återbetalningstid än ett år, skall i skuldebrevet ut-

¹ Senaste lydelse av 27 § se 1962:234, av 28 § se 1963:180 och av 29 § se 1962:616.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

fästas årlig avbetalning i förhållande till den tid, för vilken lånet beviljats; dock må frihet från avbetalning kunna medgivas, där fråga är om studielån, under högst fem år från lånets utlämnande samt i övrigt, där så finnes påkallat med hänsyn till lånets ändamål, under högst tre år från samma tidpunkt. Oavsett vad som avtalats om återbetalning, skall sparbank förbehålla sig sådan uppsägningsrätt som i 29 § första stycket sägs.

Vad i fjärde och femte styckena är stadgat skall ej gälla lån, för vars fulla gäldande staten är ansvarig.

Vad i fjärde stycket är stadgat skall ej gälla lån, för vars fulla gäldande staten är ansvarig.

29 §.

Är lån, för vars fulla gäldande staten icke är ansvarig eller för vilket kommun eller därmed jämförlig samfällighet ej svarar i egenskap av huvudgäldenär eller löftesman, icke ställt att betalas inom tre månader eller, där fråga är om lån, för vilket säkerheten utgöres av inteckning i fast egendom eller tomträtt, inom sex månader, skall sparbanken förbehålla sig rätt att uppsäga lånet till återbetalning senast inom tid, som nyss för varje fall sagts; och må sådan uppsägningsrätt icke i något avseende inskränkas av sparbanken. Utan förbehåll om uppsägningsrätt må dock återlån enligt reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning beviljas med längre löptid än här angivits samt kredit i checkräkning beviljas på högst ett år.

Utän hinder av vad i första stycket sägs må sparbank, där summan av insättarnas behållning å sparbanksräkning och sparbankens fonder enligt senaste bokslut uppgår till minst fem miljoner kronor, på sätt och i den omfattning nedan stadgas mot säkerhet av inteckning i fast egendom inom verksamhetsområdet eller tomträtt till fastighet inom om-

Ställes lån icke att betalas inom ett år, skall sparbanken förbehålla sig rätt att uppsäga lånet till återbetalning senast inom sagda tid.

Utän förbehåll enligt första stycket må sparbank

1. bevilja återlån enligt reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning med längre löptid än ett år;

2. utlämna andra lån mot skuldebrev med längre löptid än ett år till sammanlagt belopp motsvarande högst tjugufem procent av summan

(Nuvarande lydelse)

rådet utlämna lån, ställt på längre återbetalningstid än sex månader, utan att därvid förbehålla sig rätt att uppsäga lånet till återbetalning inom sagda tid.

Lån som nyss sagts må utlämnas högst till ett sammanlagt belopp motsvarande trettio procent av summan av insättarnas behållning å sparbanksräkning och sparbankens fonder enligt senaste bokslut. Högst en femtedel av nämnda belopp må ställas att förfalla under ett och samma år. Lånen må icke ställas på längre återbetalningstid än tio år.

Innan lån, varom nu är fråga, beviljas, skall sparbanken företaga uppskattning av värdet å den fasta egendomen eller å byggnad eller byggnader, som uppförts å den med tomträtt upplåtta fastigheten.

Såsom säkerhet må godtagas allenast inteckning i jordbruksfastighet eller i sådan bostads- eller affärsfastighet, som är belägen inom område för vilket stadsplan eller byggnadsplan fastställts, eller inteckning i tomträtt till bebyggd fastighet inom dylikt område, såvida den eller de byggnader, som finnas uppförda å tomträttsmarken, äro avsedda väsentligen för bostadsändamål samt 4 kap. lagen om nyttjanderätt till fast egendom i dess lydelse av den 5 juni 1953 äger tillämpning å tomt-rätten. Inteckningen skall ligga inom sextio procent av senast fastställda taxeringsvärdet å den fasta egendomen, byggnaden eller byggnaderna och likaledes inom sextio procent av det i nästföregående stycke omförmälda uppskattningsvärdet.

Sparbank skall förbehålla sig rätt att till betalning senast inom tre månader uppsäga lån, varom nu är fråga, därest den intecknade fasta egendomen eller tomträtten till följd av vanvård av byggnad, skogsavverkning eller av annan anledning undergår sådan värdeminskning, att

(Föreslagen lydelse)

av sparbankens fonder och dess inlåning efter avdrag för lån som uppsägs hos allmänna pensionsfonden i samband med återlån.

Förfallotiden för lån skall bestämmas så, att den är förenlig med villkoren för sparbankens förbindelser. Lån som avses i andra stycket 2 må icke ställas på längre återbetalningstid än tio år.

Utgöres säkerheten för lån av borgen och är lånet ställt på längre återbetalningstid än ett år, skall i skuldebrevet utfästas årlig avbetalning i förhållande till den tid för vilken lånet beviljas. Sådant lån må, i annat fall än i fråga om lån som avses i andra stycket, utlämnas endast på viss tid och ej utestå längre än femton år. Därvid må frihet från avbetalning medgivas, för studielån under högst fem år från lånets utlämnande, och för annat lån, om det är påkallat med hänsyn till lånets ändamål, under högst tre år från samma tidpunkt.

Sparbanken skall förbehålla sig rätt att uppsäga lån som avses i andra stycket till återbetalning senast inom tre månader, om säkerheten för lånet försvagas i märklig mån.

Bestämmelserna i denna paragraf äga icke tillämpning på lån, för vars fulla gäldande staten eller kommun eller därmed jämförlig samfällighet är ansvarig. Föreskriften i tredje stycket första punkten gäller dock även sådant lån.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

säkerheten i märklig mån försvagas, eller därest tomträten uppsäges. Nedsättning av taxeringsvärdet å den fasta egendomen eller å byggnaden eller byggnaderna å den med tomträtt upplåtna fastigheten skall icke i och för sig utgöra grund för uppsägning. I fråga om återlån, som avses i första stycket, skall sparbank förbehålla sig rätt att, därest den för lånet ställda säkerheten i märklig mån försvagas, uppsäga lånet till betalning senast inom tre månader.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1965.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 25 maj 1956 (nr 216) om jordbrukskasserörelsen

Härigenom förordnas, att 17, 34 och 36 §§ lagen den 25 maj 1956 om jordbrukskasserörelsen skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

17 §.

Centralkassa för — — — — — åt medlemmarna.

Centralkassa äger från allmänheten mottaga inlåning på räkning som av bank allmänligen begagnas ävensom upptaga lån mot sådana för den allmänna rörelsen avsedda förskrivningar som medföra rätt till betalning först efter utfärdarens övriga fordringsägare (förlagsbevis).

Centralkassa äger från allmänheten mottaga inlåning på räkning som av bank allmänligen begagnas ävensom upptaga lån mot sådana för den allmänna rörelsen avsedda förskrivningar som medföra rätt till betalning först efter utfärdarens övriga fordringsägare (förlagsbevis). Härutöver må kassan, i samband med återlån enligt reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning, hos denna fond upptaga däremot svarande lån.

Det åligger — — — — — dessa kassor.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

34 §.

Centralkassa äger — — — — — eget kapital.

I intet — — — — — eget kapital.

Såsom inlåning — — — — — än centralkassan.

På ansökan av centralkassa äger Konungen, efter hörande av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret samt tillsynsmyndigheten, medgiva att av centralkassan utställda förlagsbevis icke skola anses såsom inlåning samt att med eget kapital må likställas, intill ett belopp motsvarande högst hälften av det belopp vartill centralkassans och de anslutna jordbrukskassornas eget kapital uppgår, nominella värdet på förlagsbevis, utställda av centralkassan.

Centralkassa äger utan hinder av bestämmelserna i första stycket upplåna medel mot förlagsbevis. Sålunda upplånat kapital må vid tillämpning av nämnda bestämmelser intill ett belopp motsvarande centralkassans och de anslutna jordbrukskassornas eget kapital likställas med detta kapital. I fråga om kapital, som kan av långgivaren återkrävas inom fem år, skall dock iakttagas att med centralkassans och de anslutna jordbrukskassornas eget kapital må likställas högst så stor del av det varje år förfallande beloppet som svarar mot en tiondel av detta kapital.

36 §.

Kredit från — — — — — vederbörande centralkassa.

Reverslån må beviljas på högst ett år eller, om pant av fastighetsinteckning eller obligationer blivit ställd, på viss tid, högst tre månader, efter uppsägning. Kredit i räkning må beviljas på högst ett år. Växel må diskonteras på högst sex månader. Omfattning av kredit må kunna medgivas.

Ställes lån icke att betalas inom ett år, skall kreditkassan förbehålla sig rätt att uppsäga lånet till återbetalning senast inom sagda tid.

Utan förbehåll enligt andra stycket må

1. centralkassa bevilja återlån enligt reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning med längre löptid än ett år;

2. kreditkassa utlämna andra lån mot skuldebrev med längre löptid än ett år till sammanlagt belopp, vilket jämte det sammanlagda beloppet av här avsedd utlåning från övriga kreditkassor inom vederbörande centralkassas verksamhetsområde motsvarar högst tjugufem procent av summan av centralkassans och de anslutna jordbrukskassornas eget kapital samt centralkassans inlåning efter avdrag för lån som upptagits hos allmänna pensionsfonden i samband med återlån.

Förfallotiden för lån skall bestämmas så, att den är förenlig med vill-

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

koren för kreditkassans förbindelser. Lån som avses i tredje stycket 2 må icke ställas på längre återbetalningstid än tio år. Utgöres säkerheten för sådant lån av borgen, skall i skuldebrevet utfästas årlig avbetalning i förhållande till den tid för vilken lånet beviljas.

Centralkassa skall enligt 17 § tredje stycket meddela de särskilda anvisningar som fordras för tillämpningen av bestämmelserna i tredje stycket 2 och fjärde stycket första punkten.

Kreditkassa skall förbehålla sig rätt att uppsäga lån som avses i tredje stycket senast inom tre månader, om säkerheten för lånet försvagas i märklig mån.

Bestämmelserna i denna paragraf äga icke tillämpning på lån, för vars fulla gäldande staten eller kommun eller därmed jämförlig samfällighet är ansvarig. Föreskrifterna i första stycket och fjärde stycket första punkten gälla dock även sådant lån.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1965.

Förslag

till

Lag

om ändring i lagen den 3 juni 1955 (nr 417) angående införande av
nya lagen om sparbanker

Härigenom förordnas, dels att 4 § lagen den 3 juni 1955 angående införande av nya lagen om sparbanker skall upphöra att gälla, dels att 6 § förstnämnda lag skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

4 §.

Utan hinder av vad i 29 § femte stycket nya lagen stadgas beträffande säkerhet för lån, vilket är ställt

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

på längre återbetalningstid än sex månader och beträffande vilket sparbanken icke förbehållit sig rätt att uppsäga lånet till återbetalning inom sagda tid, må sparbank jämväl i fortsättningen såsom säkerhet för dylikt lån godtaga inteckning i sådan tomträtt till inom sparbankens verksamhetsområde belägen fastighet med byggnad avsedd huvudsakligen för bostadsändamål eller till affärslokaler, beträffande vilken 4 kap. lagen om nyttjanderätt till fast egendom i dess lydelse före den 1 januari 1954 äger tillämpning; dock att avtal, varigenom tomträtten upplåtits, skall hava upprättats i enlighet med av sparbanksinspektionen godkänt formulär eller eljest hava blivit godtaget av inspektionen samt att återbetalningstiden för lånet icke skall utgå senare än fem år före tomträttsavtalets upphörande.

6 §.

I fråga — — — — — år 1965.

9. Utan hinder av vad i 28 § fjärde stycket eller 29 § femte stycket nya lagen stadgas beträffande säkerhet för lån, må egendom, som innan nya lagen vunnit tillämpning å sparbanken genom att registrering skett ställts som säkerhet för lån, alltjämt godtagas som sådan under lånets fortsatta löptid.

9. Utan hinder av vad i 28 § fjärde stycket nya lagen stadgas beträffande säkerhet för lån, må egendom, som innan nya lagen vunnit tillämpning å sparbanken genom att registrering skett ställts som säkerhet för lån, alltjämt godtagas som sådan under lånets fortsatta löptid.

10. De styrelseledamöter — — — å likvidationen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1965.

Förslag
till
Förordning
om ändring i förordningen den 21 juni 1922 (nr 277)
angående postsparbanken

Härigenom förordnas, *dels* att 10 § förordningen den 21 juni 1922 angående postsparbanken¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels* att i övrigt i nämnda förordning ordet generalpoststyrelsen och former av detta ord skola ersättas med ordet poststyrelsen och motsvarande former därav.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

10 §.

I postsparbanken innestående medel äger *generalpoststyrelsen* förvalta och fruktbargöra enligt grunder, som av Kungl. Maj:t bestämmas.

För att tillgodose tillfälligt penningbehov för postsparbanken äger *generalpoststyrelsen* begagna kredit i checkräkning hos riksbanken eller inländskt bankaktiebolag eller annorledes upptaga lån.

I postsparbanken innestående medel äger *poststyrelsen* förvalta och fruktbargöra enligt grunder, som av Kungl. Maj:t bestämmas.

För att tillgodose tillfälligt penningbehov för postsparbanken äger *poststyrelsen* begagna kredit i checkräkning hos riksbanken eller inländskt bankaktiebolag eller annorledes upptaga lån. *Dessutom äger poststyrelsen, i samband med återlån enligt reglementet den 28 maj 1959 (nr 293) angående allmänna pensionsfondens förvaltning, hos denna fond upptaga däremot svarande lån.*

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1965.

¹ Senaste lydelse av 10 § se 1958:598.

Förslag

till

Förordning

om ändring i förordningen den 11 juli 1924 (nr 378)

angående postgirorörelse

Härigenom förordnas, dels att 12 § förordningen den 11 juli 1924 angående postgirorörelse¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, dels att i övrigt i nämnda förordning ordet generalpoststyrelsen och former av detta ord skola ersättas med ordet poststyrelsen och motsvarande former därav.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

12 §.

De i postgirorörelsen inestående medel äger *generalpoststyrelsen* förvalta och fruktbargöra enligt grunder, som av Kungl. Maj:t bestämmas.

De i postgirorörelsen inestående medel äger *poststyrelsen* förvalta och fruktbargöra enligt grunder, som av Kungl. Maj:t bestämmas.

Av den — — — — — av Kungl. Maj:t.

För att tillgodose tillfälligt penningbehov för postgirorörelsen äger *generalpoststyrelsen* begagna kredit i checkräkning hos riksbanken eller inländskt bankaktiebolag eller annorledes upptaga lån.

För att tillgodose tillfälligt penningbehov för postgirorörelsen äger *poststyrelsen* begagna kredit i checkräkning hos riksbanken eller inländskt bankaktiebolag eller annorledes upptaga lån. Dessutom äger *poststyrelsen*, i samband med återlån enligt reglementet den 28 maj 1959 (nr 293) angående allmänna pensionsfondens förvaltning, hos denna fond upptaga däremot svarande lån.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1965.

¹ Senaste lydelse av 12 § se 1958:599.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 12 mars 1965.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, HERMANSSON, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, fråga om *ändringar i banklagstiftningen* och anför.

Inledning

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 15 augusti 1962 tillkallade jag den 14 september samma år tio sakkunniga med uppdrag att verkställa utredning rörande gränsdragningen mellan olika kreditinstituts verksamhetsområden. I direktiven angavs att utredningen bör ha till uppgift att verkställa en förutsättningslös avvägning av de olika kreditinstitutens inbördes ställning och funktion på kreditmarknaden samt mot bakgrund av sitt bedömande i detta hänseende pröva i vad mån olika regler angående de skilda kreditinstitutens verksamhet fortfarande är motiverade. Det angavs vidare att utredningen bör framlägga av denna prövning betingade förslag till lagändringar. Utredningsuppdraget omfattar bl. a. frågan om krediters löptid.

De sakkunniga, som antagit benämningen *kreditinstitututredningen*, har med skrivelse den 7 oktober 1964 till chefen för finansdepartementet framlagt särskilt förslag¹ till bestämmelser om krediters löptid för affärsbanker, sparbanker, jordbrukskassor och postbanken, betecknat »Krediters löptid» (Stencil Fi 1964: 7). Förslaget innefattar förslag till ändringar i bl. a. lagen

¹ Utredningen har vid förslagens framläggande bestått av verkställande direktören i allmänna pensionsfonden Lennart Dahlström (ordförande), bankdirektören i riksbanken Arne Callans, bankinspektören Torsten Hanström, jourhavande styrelseledamoten i försäkringsaktiebolaget Skandia Alvar Lindencrona, postbankschefen Sven Lönnqvist, verkställande direktören i Svenska sparbanksföreningen Sven G. Svenson, verkställande direktören i Skandinaviska banken Lars-Erik Thunholm, överinspektören i försäkringsinspektionen Lars Erik H:son Torén, verkställande direktören i Sveriges jordbrukskassaförbund Halvdan Åstrand och docenten Lars Lindberger.

den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse (banklagen), lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker (sparbankslagen), lagen den 25 maj 1956 (nr 216) om jordbrukskasserörelsen (jordbrukskasselagen), förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken (postsparbanksförordningen) och förordningen den 11 juni 1924 (nr 378) angående postgiörörelse (postgiöförordningen). Dessa författningsförslag torde få bifogas detta protokoll som *bilaga 2*.

Över kreditinstitututredningens förslag har efter remiss *yttranden* avgetts av bankinspektionen, fullmäktige i riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret, kommerskollegium, generalpoststyrelsen, Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges jordbrukskassaförbund, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Aktiebolaget Industrikredit och Aktiebolaget Företagskredit gemensamt, Kommunkredit aktiebolag, Hälsingborgs intecknings garanti aktiebolag, Sparbankernas inteckningsaktiebolag, Svenska intecknings garantiaktiebolaget samt Aktiebolaget Svensk exportkredit.

Kommerskollegium har överlämnat yttranden från handelskamrarna i riket utom handelskammaren i Karlstad.

Kreditinstitututredningens uppdrag innefattar enligt direktiven även bedömning av den speciella frågan om förlagsupplånningens ställning, vilken fråga vid tillkomsten av de nuvarande banklagarna uppsköts i väntan på överväganden om gemensamma regler om de skilda kreditinstitutens inlåningsrätt. I skrivelse till Kungl. Maj:t har *Svenska bankföreningen* hemställt att utredningen måtte få direktiv om förtursbehandling av frågan om vidgning av bankernas rätt att vid tillämpning av bestämmelserna om kapitaltäckning för inlåning likställa utställda förlagsbevis med eget kapital.

Sedan bankföreningens skrivelse remitterats till kreditinstitututredningen har utredningen i *utlåtande* den 16 december 1964 förklarat att den inte har något att erinra mot att bestämmelserna om förlagslån som underlag för inlåningsrätt provisoriskt uppmjukas för inte bara affärsbanker utan även sparbanker och jordbrukskassor.

Över bankföreningens skrivelse och kreditinstitututredningens utlåtande har efter remiss *yttranden* avgetts av bankinspektionen, fullmäktige i riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret, generalpoststyrelsen, Svenska sparbanksföreningen och Sveriges jordbrukskassaförbund.

Svenska sparbanksföreningen har i skrivelse den 14 oktober 1964 till Kungl. Maj:t hemställt om ändring av gällande bestämmelser om sparbanks rätt att bevilja checkräkningskredit så att denna rätt blir obegränsad.

Efter remiss har *yttranden* över sparbanksföreningens framställning avgetts av bankinspektionen, fullmäktige i riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret, generalpoststyrelsen, kreditinstitututredningen, Svenska bankföreningen och Sveriges jordbrukskassaförbund.

Krediters löptid

Gällande ordning m. m.

Med bankrörelse avses i banklagen sådan verksamhet, i vilken ingår inlåning från allmänheten på räkning som av bank allmänligen begagnas. Verksamhet av denna art bedrivs bl. a. av bankaktiebolag (affärsbanker), sparbanker, jordbrukets kreditkassor och postbanken. För samtliga nu berörda kreditinstitut gäller som huvudregel att deras kreditgivning skall vara av kortfristig karaktär. Denna huvudregel har kommit till uttryck i de författningsbestämmelser som reglerar berörda instituts kreditgivning.

Sålunda föreskrivs för *a f f ä r s b a n k e r* — 57 § första stycket banklagen — att bankaktiebolag skall förbehålla sig rätt att uppsäga lån till återbetalning senast inom sex månader om lånet inte är ställt att betalas inom denna tid.

En bestämmelse av motsvarande innehåll finns för *s p a r b a n k e r* i 29 § första stycket sparbankslagen. Enligt denna bestämmelse skall sparbank förbehålla sig rätt att uppsäga lån till återbetalning senast inom tre månader eller, i fråga om inteckningslån, sex månader om lånet inte är ställt att betalas inom de tider som nu nämnts.

Beträffande de kreditformer som begagnas av *j o r d b r u k e t s k r e d i t k a s s o r* — revers, kredit i räkning och växeldiskontering — stadgas i 36 § jordbrukskasselagen att reverslån och kredit i räkning får beviljas på högst ett år samt att växel får diskonteras på högst sex månader. Reverslån med säkerhet av fastighetsinteckning eller obligationer får beviljas på viss tid, högst tre månader, efter uppsägning.

Att även *p o s t b a n k e n* är underkastad huvudregeln om kortfristighet vid kreditgivningen framgår av reglementet den 12 december 1958 (nr 600) angående förvaltningen av medel, som innestå i postsparbanken och på postgiro. Detta reglemente är utfärdat av Kungl. Maj:t med stöd av 10 § postsparbanksförordningen och 12 § postgiroförordningen. Författningsbestämmelsen i reglementet, närmare bestämt 3 §, som utformats i nära överensstämmelse med vad som gäller sparbanker, föreskriver skyldighet för generalpoststyrelsen (fr. o. m. den 1 januari 1965 poststyrelsen) att förbehålla sig rätt att uppsäga lån med längre löptid än sex månader till återbetalning senast inom denna tid.

Kravet på att bankinstitutens kreditgivning skall vara av kortfristig natur har föranletts huvudsakligen av likviditets- och soliditetshänsyn. Krediter är i väsentlig utsträckning en placering av inlåningsmedel och har därför ansetts inte böra vara bundna i större utsträckning än vad som är förenligt med villkoren för förfogandet över dessa inlåningsmedel.

Bestämmelserna om kortfristighet är inte undantagslösa. Sålunda kan *a f f ä r s b a n k* utan hinder av bestämmelserna 1) bevilja kredit i räkning på högst ett år, 2) bevilja återlån, varom stadgas i reglementet den 28 maj 1959 (nr 293) angående allmänna pensionsfondens förvaltning, med längre

löptid än sex månader och 3) i enlighet med närmare bestämmelser i bolagsordningen utlämna andra lån mot skuldebrev med längre löptid än sex månader till sammanlagt belopp av högst 20 % av bankens eget kapital. Denna limit får överskridas med 5 % beträffande lån för vilkas fulla gäldande staten är ansvarig (57 § andra stycket). Lån av det slag som berörts i fall 3) är vidare, om inte staten till fullo garanterar lånets betalning, underkastade en längsta löptid av tio år och en maximering i fråga om beloppet i varje särskilt fall till 150 000 kr. Beträffande en viss kategori av detta slags lån föreskrivs dessutom att i skuldebrevet skall utfästas årlig avbetalning i förhållande till den tid, för vilken lånet beviljas. Denna kategori utgörs av lån som inte garanteras av staten och för vilka säkerheten består av borgen av annan än kommun eller därmed jämförlig samfällighet (57 § tredje stycket).

S p a r b a n k är inte bunden av skyldigheten att göra förbehåll om rätt till uppsägning i fråga om lån som är garanterade av staten eller av kommun eller därmed jämförlig samfällighet. Dessutom får utan sådant förbehåll beviljas återlån med längre löptid än sex månader och kredit i checkräkning på högst ett år (29 § första stycket sparbankslagen). Uppgår summan av insättarnas behållning på sparbanksräkning och sparbanksens fonder enligt senaste bokslut till minst 5 milj. kr. kan sparbänk även utlämna vissa slags in-teckningslån med längre löptid än sex månader (29 § andra stycket). Sådana lån får utlämnas högst till ett sammanlagt belopp motsvarande 30 % av summan av insättarnas behållning på sparbanksräkning och sparbanksens fonder enligt senaste bokslut. Högst en femtedel av nämnda belopp får ställas att förfalla under ett och samma år. Löptiden för lånen får inte överstiga tio år (29 § tredje stycket). Särskilda bestämmelser finns dessutom angående säkerheten. Denna skall för det första utgöras av in-teckning i fast egendom inom sparbanksens verksamhetsområde eller in-teckning i tomträtt till fastighet inom detta område (29 § andra stycket). För det andra kan när det gäller fastighetsin-teckning godtas endast in-teckning i jordbruksfastighet eller i bostads- eller affärsfastighet belägen inom stads- eller byggnadsplanlagt område. Tomträttsin-teckning får godtas bara om tomträtten är av det slag att den är underkastad de tomträtsregler som gäller fr. o. m. den 1 januari 1954. Vidare måste tomträttsfastigheten ligga inom stads- eller byggnadsplanlagt område och vara bebyggd samt bebyggelsen vara avsedd väsentligen för bostadsändamål. För det tredje slutligen skall in-teckningen ligga inom 60 % av det senast fastställda taxeringsvärdet på den fasta egendomen, byggnaden eller byggnaderna och likaledes inom 60 % av det uppskattningsvärde som det tillkommer sparbanken att äsätta nämnda objekt (29 § femte stycket). Sparbänk är skyldig att förbehålla sig rätt att till betalning senast inom tre månader uppsäga lån av förevarande slag om den in-tecknade fasta egendomen eller tomträtten till följd av vanvård av byggnad, skogsavverkning eller av annan anledning undergår sådan värdeminskning att säkerheten i märklig mån försvagas.

Samma förbehåll måste göras för det fall att tomträtten uppsäges. Nedläggning av taxeringsvärdet är dock i och för sig inte uppsägningsgrund. Även beträffande återlån finns en bestämmelse om skyldighet för sparbank att förbehålla sig rätt att uppsäga lånet till betalning senast inom tre månader om den för lånet ställda säkerheten i märklig mån försvagas (29 § sjätte stycket). — Ytterligare bestämmelser om löptid finns i sparbankslagen angående lån, som inte är garanterade av staten och för vilka säkerheten utgörs av borgen av annan än kommun eller därmed jämförlig samfällighet. Om dessa lån stadgas sålunda att de får utlämnas endast på viss tid och inte utestå längre än femton år. Är lånet ställt på längre återbetalningstid än ett år skall i skuldebrevet utfästas årlig avbetalning i förhållande till den tid för vilket lånet beviljats. Frihet från avbetalning kan dock medges i viss utsträckning, bl. a. för studielån. Oavsett vad som avtalats om återbetalning måste sparbank göra förbehåll om rätt till uppsägning i enlighet med den förut nämnda huvudregeln i 29 § första stycket (28 § femte stycket).

För jordbrukets kreditkassor finns inget undantag från de tidigare återgivna bestämmelserna om krediters löptid.

Postbanken är inte skyldig att göra förbehåll om uppsägningsrätt beträffande lån, som garanterats av staten, kommun eller därmed jämförlig samfällighet inom riket, och inte heller beträffande lån för vilka säkerheten utgörs av fullgoda inhemska obligationer (3 § första stycket reglementet angående förvaltning av medel, som innestå i postsparbanken och på postgiro). Vidare finns för postbanken möjlighet att utlämna bundna in-teckningslån. Denna möjlighet har uttryckts i bestämmelser som nära överensstämmer med vad som i det föregående sagts om sparbanker (3 § andra—femte styckena). Rätten att utan uppsägningsförbehåll utlämna lån med säkerhet av in-teckning eller obligation är, på liknande sätt som för sparbanker, begränsad i förhållande till omslutningen. För postbankens del gäller en limit på 20 % inom vardera postsparbanken och postgiorörelsen (3 § sjätte stycket).

Lån med begränsad löptid kan omsättas. När det gäller jordbrukets kreditkassor har denna möjlighet direkt angetts i jordbrukskasselagen (36 § andra stycket).

I detta sammanhang bör nämnas att några i författningsbestämmelser uttryckta inskränkningar i rätten att binda räntesatserna inte finns. I förarbetena till gällande bestämmelser har emellertid vissa uttalanden beträffande räntebindning förekommit. För sparbank och postbanken synes närmast ha förutsatts att de medgivna undantagen från huvudregeln om kortfristighet skulle innebära att även räntan kan fixeras under lånets löptid. I fråga om affärsbank har däremot uttalats (prop. 1954: 3 s. 81).

Till bundna lån brukar man, då lån hos affärsbank äsyftas, hänföra allenast tidsbundna lån, eftersom dessa banker med hänsyn till villkoren för sin inlåning icke kan utlämna krediter, som jämväl är räntebundna.

Historik

Följande historik är i huvudsak grundad på den framställning som kreditinstitututredningen lämnat i förslaget »Krediters löptid».

Såsom framgår av det föregående är de medgivna undantagen från huvudregeln om krav på kortfristighet i kreditgivningen av olika art för affärsbanker å ena sidan samt sparbanker och postbanken å andra sidan under det att något undantag inte alls finns för jordbrukets kreditkassor. Undantagens olika utformning beror visserligen i allt väsentligt på olikheter i kreditinstitutens verksamhetsområden men är också ett resultat av att bestämmelserna tillkommit i olika sammanhang.

Före nu gällande banklag fanns inte några lagstadgade bestämmelser för affärsbankerna som reglerade krediternas löptid. I bolagsordningarna stadgades dock att lån inte fick beviljas på längre tid än sex månader med mindre det var fråga om avbetalningslån. Med avbetalningslån förstods härvid lån, som inte översteg visst belopp (för somliga banker högst 20 000 kr. och för andra högst 10 000 kr.) och som hade en återbetalningstid om högst tio år. Avbetalningslån utlämnades inte till sammanlagt högre belopp än som motsvarade 10 % av affärsbanks grundfond. 1949 års banklagssakkunniga konstaterade i sitt slutbetänkande (SOU 1952: 2) att kravet på kortfristighet för affärsbankernas kreditgivning var grundat på långvarig tradition men att de kreditbehov bankerna haft att tillgodose inte alltid varit kortfristiga. Tvärtom hade, i synnerhet under industrins utbyggnadsperiod, ofta även anläggningsskapitalet finansierats genom bankerna. Formen för detta hade varit att krediter med kort löptid förlängts genom omsättningar, stundom efter en överenskommen avbetalningsplan som banken förklarat sig avse följa under förutsättning att låneförpliktelserna punktligt fullgjordes.

Dessa till formen kortfristiga men i verkligheten långfristiga krediter hade i många fall för större företag blivit avlyftade genom att obligationslån kunnat uppläggas. För att kunna utnyttja denna låneform krävdes emellertid, framhöll banklagssakkunniga, en viss storlek hos det låntagande företaget. För mindre och medelstora företag hade möjligheter att erhålla bunden upplåning skapats genom tillkomsten av särskilda kreditinstitut, men för småindustri och hantverk hade frågan om långfristig upplåning inte funnit någon slutgiltig lösning. De sakkunniga erinrade om att behovet av bekvämare och mera differentierade lånemöjligheter till småindustri och hantverk hade framhållits av flera utredningar. Mot denna bakgrund behandlade de sakkunniga frågan om affärsbankerna borde få möjlighet att bevilja bundna lån.

Banklagssakkunniga betonade att frågan om bundna lån sammanhängde med likviditetskravet. De framhöll vidare att betydande fluktuationer förekom i behållningarna på de olika inlåningsräkningarna. Trots detta fann de

sakkunniga det dock vara obestridligt att en betydande del av inlåningen — även på avistaräkningarna — utgjorde en kärna, »body», som kvarstod hos banken kontinuerligt. Med hänsyn härtill kom de sakkunniga till den uppfattningen att man utan våda för bankernas likviditet kunde utvidga deras rätt att bevilja bundna lån.

De undantagsbestämmelser, som på grundval av banklagsakkunnigas förslag intogs i nu gällande banklag, syftade till att tillgodose småföretagens behov av tidsbundna krediter. Lånens individuella belopp maximerades sålunda till 150 000 kr. med en löptid av högst tio år. Med hänsyn till att inlåningen från allmänheten snabbt kunde ändra volym anknöts ramen för dessa krediter till affärsbankernas eget kapital, eftersom detta var den av bankernas passivposter, som var minst beroende av tillfälliga fluktuationer. Ramen fastställdes härvid till 20 % av affärsbanks eget kapital. Denna kvot fick dock överskridas med högst 5 % för stats- och kommun-garanterade lån, för vilka dessutom någon individuell begränsning inte fastställdes.

I skrivelser den 13 april 1960 och den 18 oktober 1961 hemställde Svenska bankföreningen, att affärsbank skulle få rätt att utan förbehåll om uppsägning bevilja lån för längre tid än sex månader i de fall lånet var direkt knutet till visst avtal om export eller utgjorde återlån enligt reglementet om allmänna pensionsfondens förvaltning. Skrivelserna behandlades i prop. 1962: 185 tillsammans med en framställning från Svenska sparbanksföreningen av den 25 november 1960 om rätt för sparbank att upptaga lån hos allmänna pensionsfonden. Jag anförde i propositionen (s. 23) att mera väsentliga förändringar i bestämmelserna om krediters löptid inte kunde ske utan närmare utredning samt att man i avvaktan härpå inte borde göra undantag från regeln om kortfristighet i andra fall än då särskilda skäl kunde åberopas och sådant undantag uppenbarligen kunde ske utan att likviditetsskyddet äventyrades.

I vad framställningarna gällde återlån uttalade jag i propositionen att jag ansåg särskilda skäl till undantag föreligga. För dessa lån var inte de för huvudregeln om kortfristighet grundläggande likviditetssynpunkterna tillämpliga. Bank som beviljade återlån ägde nämligen rätt att i samband därmed erhålla lån hos allmänna pensionsfonden till motsvarande belopp och med motsvarande bindningstid. Bankens funktion i samband med återlån kunde, framhöll jag i propositionen, i viss mån jämföras med beviljandet av en garantiförpliktelse, för vilken banklagen inte innehöll någon tidsbegränsning. Avgörande i sammanhanget ansåg jag vara den utformning återlånen fått vid tillkomsten av den allmänna tilläggs pensioneringen. Därvid hade nämligen förutsatts att återlånen skulle kunna beviljas som amorteringslån på viss tid, högst tio år. Även med hänsyn till möjligheten av successiv omsättning av formellt kortfristiga krediter måste det för låntagarna framstå som otillfredsställande, om de inte kunde få återlånet även

formellt fastställt i enlighet med vad som förutsattes i reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning. Jag föreslog därför, att återlån skulle undantas från kraven på kortfristighet för såväl affärsbank som sparbank och att sparbank i samband med återlån skulle få rätt upptaga motsvarande lån hos allmänna pensionsfonden. Dessa ändringsförslag bifölls av riksdagen (B:oU 1962: 33, rskr 379).

Beträffande bankföreningens hemställan om undantag från kravet på kortfristighet för exportkrediter framhöll jag i propositionen att det aktuella behovet av formellt bundna krediter för exportändamål torde få anses tillgodosett genom tillkomsten av Aktiebolaget Svensk exportkredit. Jag var därför inte beredd att då föreslå något särskilt undantag för exportkrediter från banklagens huvudregel om kortfristighet.

För sparbankerna undantogs i 1923 års sparbankslag enligt dess ursprungliga lydelse endast kommunlån från kravet på kortfristighet. Det exceptionellt låga ränteläget vid mitten av 1930-talet innebar emellertid risker för att sparbankernas lån mot säkerhet av fastighetsinteckning skulle överflyttas till hypoteksinrättningar och försäkringsföretag, vilka kunde erbjuda långfristiga räntebundna lån. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 22 juni 1935 hemställde Svenska sparbanksföreningen därför om en skyndsamt utredning av spörsmålet om och under vilka villkor det kunde medges sparbank att utlämna bundna lån mot säkerhet av fastighetsinteckning.

Den utredning som tillsattes med anledning av sparbanksföreningens hemställan — 1935 års sparbankssakkunniga — framförde i sitt slutbetänkande (SOU 1936: 26) starka principiella betänkligheter mot att sparbankerna skulle få rätt att utlämna bundna lån. Ett medgivande för sparbankerna att utlämna bundna lån skulle, utnyttjat i större utsträckning, enligt de sakkunniga inte kunna undgå att påverka sparbankernas likviditet, soliditet och räntabilitet. Likviditeten skulle försvagas genom att möjligheterna att disponera medel för mötande av insättarnas krav skulle minska. Soliditeten skulle kunna försämrast genom att en bindning av lån skulle innebära riskmoment med hänsyn till att värdet av säkerheten för lånet kunde reduceras under bindningstiden. Ur förräntningssynpunkt skulle det kunna medföra betänkliga följder, om sparbankerna under ett lågt ränteläge i större utsträckning band sin utlåning mot räntesatser, som i en framtid kunde komma att visa sig för låga för att täcka sparbankernas inlåningsräntor.

Till de nyssnämnda skälen mot bunden utlåning kom enligt de sakkunniga även konkurrensskäl. Det var enligt sparbankssakkunniga angeläget att undvika, att en konkurrens om de långfristiga inteckningslånen medförde olägenheter för hypoteksföreningarna och försäkringsföretagen. Å andra sidan borde, menade de sakkunniga, inte heller andra kreditinrättningar ha möjlighet att utnyttja ett lågt ränteläge till att undandra sparbankerna krediter i sådan utsträckning att sparbankernas verksamhet menligt på-

verkades. Utan att uppge sina principiella betänkligheter mot rätt för sparbankerna att utlämna bundna lån ansåg de sakkunniga sig därför kunna framlägga förslag till vissa undantagsbestämmelser till förbudet mot bindning av lån. De sakkunniga underströk därvid att de förutsatte, att undantagsbestämmelserna endast erhöll karaktären av en skyddsåtgärd mot den skärpta konkurrensen från andra kreditinrättningar och under inga förhållanden fick verka som en uppmuntran till bindning av lån.

På grundval av sparbankssakkunnigas förslag infördes i sparbankslagen en undantagsbestämmelse om bundna lån för fastighetsinteckning, där ramen fastställdes till 20 % av summan av insättarbehållning och egna fonder, förutsatt att summan av sparbankens egna fonder och insättarbehållning uppgick till minst 5 milj. kr.

I februari 1943 återkom sparbanksföreningen med en hemställan om att begränsningen för utlämnande av bundna inteckningslån helt skulle slopas. Statsmakterna medgav emellertid endast att ramen höjdes från 20 till 30 % av summan av insättarbehållning och sparbankens egna fonder, varjämte kravet på att summan av insättarbehållning och egna fonder skulle uppgå till minst 5 milj. kr. bibehölls. Dessa bestämmelser infördes med endast redaktionella ändringar i nu gällande sparbankslag.

Beträffande sparbankernas rätt att bevilja bundna återlån vill jag hänvisa till den föregående redogörelsen för tillkomsten av motsvarande möjlighet för affärsbankerna.

För jordbrukets kreditkassor medges, som tidigare nämnts, inte några undantag från kravet på kortfristighet i utlåningen. Frågan här om har inte heller behandlats i de betänkanden och andra förarbeten som legat till grund för lagstiftningen för jordbrukets kreditkassor.

I samband med att sparbankerna erhöll rätt att utlämna bundna lån mot säkerhet av inteckning medgavs även postbanken motsvarande möjlighet (SFS 1937: 442).

Den utökade rätten för sparbankerna att bevilja bundna inteckningslån fick emellertid inte någon motsvarighet för postbanken, där de tidigare gällande bestämmelserna intogs såväl i reglementet den 25 november 1949 (nr 585) som i det nu gällande reglementet.

Nuvarande svensk praxis

Kreditinstitututredningen har i sin framställning lämnat en redogörelse för affärsbankers, sparbankers och postbankens nuvarande praxis i fråga om löptider. Ur denna redogörelse kan inhämtas följande.

I affärsbankerna är de faktiska förhållandena beträffande krediternas löptid mycket varierande. Praktiskt taget all långivning sker under hänsynstagande till banklagens huvudregel och löper alltså med sex månaders uppsägning eller i vissa fall på högst ett år. I mycket betydande utsträck-

ning omsätts emellertid dessa krediter med eller utan avbetalning, och de reella kreditfristerna kan därför i praktiken komma att sträcka sig över många år, något som vanligen också är förutsatt vid kreditavtalets ingående. De möjligheter som lagen ger bankerna att lämna tidsbundna lån på belopp upp till 150 000 kr. har i praktiken kommit att utnyttjas i mycket ringa utsträckning. I räntehänseende löper krediterna i affärsbankerna regelmässigt med rörlig ränta, ehuru det i och för sig inte föreligger något formellt hinder för en affärsbank att träffa avtal om långivning med fast ränta för kortare eller längre tid.

De bundna inteckningslårens andel av *sparbankernas* låneportfölj växte relativt kraftigt under åren närmast efter lagändringen år 1943. En omsvängning inträffade emellertid omkring år 1950, och andelen har därefter varit starkt nedåtgående. Utvecklingen kan illustreras med några siffror avseende Stockholms sparbank, som i dagens läge svarar för ca 2/3 av sparbankernas hela innehav av bundna inteckningslån. I Stockholms sparbank utgjorde dessa lån vid slutet av år 1943 nominellt 54 milj. kr. eller 15,1 % av summan av inlåning och fonder. Motsvarande tal var år 1948 115 milj. kr. eller 22,3 %, år 1953 116 milj. kr. eller 15,9 %, år 1958 122 milj. kr. eller 11,5 % och vid slutet av år 1963 124 milj. kr. eller 8,8 % av sparbankens inlåning och egna fonder. Vid sistnämnda tidpunkt redovisar, förutom Stockholms sparbank, endast 26 sparbanker bundna inteckningslån bland sina tillgångar. Det bokförda värdet av lånen var sammanlagt 38 milj. kr. Inte i någon av dessa sparbanker översteg lånen 5 % av summan av insättarbehållning och egna fonder, medan som nämnts ramen för krediter av detta slag utgör 30 % av bastalet. Uppenbarligen fanns i varje fall i en del sparbanker under 1940-talet ett behov av en ram av denna storlek, medan i dagens läge samma ram endast utnyttjas i ett fåtal sparbanker, och där i förhållandevis liten utsträckning.

De bundna inteckningslånen i sparbankerna per den 31 december 1963 var så gott som genomgående äldre lån. Några nya lån av detta slag synes knappast alls utlämnas. Samtliga inteckningslån ställda på längre tid än sex månader löpte med fast ränta. Beträffande stats- och kommungaranterade lån från sparbankerna, vilka inte innefattas i kvoteringen, finns inte någon särredovisning i fråga om löptider. Räntesättningen för dessa lån ställda på längre tid än sex månader sker härvid enligt något av följande fyra alternativ: 1) fast ränta på viss tid; 2) räntan utgår med viss procent över högsta inlåningsränta; 3) räntan utgår med viss procent över högsta inlåningsränta med begränsning uppåt eller nedåt samt 4) ränta utgår enligt den räntesats sparbanken tillämpar för lån av ifrågavarande slag.

För *postbanken* utgjorde det totala beloppet av inteckningslån med längre löptid än sex månader 117 milj. kr. den 31 december 1963, vilket innebär att mindre än en procentenhet av ramen på 20 % var utnyttjad. Detta belopp har endast ändrats obetydligt under senare år. Liksom för sparbankerna löpte ifrågavarande lån mot fast ränta. Beträffande postbanken må i övrigt nämnas, att inte några lån med längre löptid än sex månader förekom med fullgoda inhemska obligationer som säkerhet.

Utländsk rätt och praxis

Kreditinstitututredningen har i framställningen även redogjort för utländsk rätt och praxis i fråga om löptider hos affärsbankskrediter i Belgien, Danmark, Frankrike, Irland, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Norge, Schweiz, Spanien, Storbritannien, Västtyskland och Österrike. Av denna undersökning framgår följande.

Legala föreskrifter som direkt reglerar löptiden för bankkrediter förekommer inte i något annat land än Spanien. I detta land har bankerna full frihet att bevilja krediter på upp till 18 månader, men för krediter med längre löptid krävs tillstånd i varje särskilt fall från ett speciellt institut för medelfristiga och långfristiga krediter. Beträffande Frankrike nämns att den franska banklagstiftningen indelar bankerna i tre olika kategorier, nämligen banker för lång och medellång kredit, investeringsbanker och depositionsbanker. Bankerna för lång och medellång kredit skall enligt lagen ha till huvudsaklig uppgift att tillhandahålla krediter med minst två års löptid medan för depositionsbankerna stadgas, att de inte får ta emot insättningar på längre tid än två år. Det är emellertid att märka att dessa bestämmelser om längsta insättningstid inte medför att depositionsbankerna anses vara förhindrade att lämna krediter med längre löptid än två år. De får bara inte göra detta till sin huvuduppgift.

Anvisningar i fråga om löptiden i *instruktioner från tillsynsmyndighet* eller liknande förekommer i Belgien, Italien och Västtyskland. Den belgiska tillsynsmyndigheten har sålunda uttalat, att inlåning som har karaktären av verkligt sparande får — och i viss omfattning bör — motsvaras av utlåning som inte är av kortfristig natur. Samtidigt uppmanas emellertid bankerna att därvid förfara med stor försiktighet så att deras likviditet och solvens inte tar skada. Tillsynsmyndigheten rekommenderar bankernas revisorer att med särskild omsorg övervaka att en rätt jämvikt vidmakthålles mellan volymen av medel- och långfristiga krediter samt andra slag av tillgångar och skulder.

Den italienska lagstiftningen synes förutsätta att bankerna endast skall ha kortfristig inlåning. I ett dekret har nyligen den italienska centralbanken, som utövar banktillsynen, definierat kortfristig inlåning som inlåning som inte är bunden på längre tid än 18 månader. Man anser sig genom detta dekret indirekt ha reglerat möjligheterna att ge krediter med längre löptid »eftersom ett nära samband måste upprätthållas mellan inlåningens och utlåningens varaktighet».

I Västtyskland har tillsynsmyndigheten i en kungörelse som riktlinje för bankernas likviditetspolitik bl. a. angivit, att placeringar i långfristig utlåning inte bör överstiga de långfristiga finansieringsmedlen. Till långfristiga finansieringsmedel räknas enligt kungörelsen eget kapital, upplåning mot obligationer och liknande skuldförbindelser samt 60 % av sparinlåningen och 10 % av avstainlåningen från andra insättare än banker. Däremot lämnas inte någon närmare precisering av vad som skall förstås med långfristig utlåning.

Enligt de inhämtade uppgifterna förekommer inte i *bolagsordning eller stadgar* regler som begränsar kredittidens längd i något av de berörda länderna.

Beträffande *omfattningen i praktiken* av medel- och långfristiga lån

framgår att bankerna i de olika länderna ser som sin uppgift att tillhandahålla kortfristiga krediter. För Österrike nämns sålunda att affärsbankerna aldrig befattar sig med långfristiga krediter och att medelfristiga krediter endast lämnas i undantagsfall, t. ex. för att tillgodose en uppskattad och mångårig kunds oavvisliga investeringsbehov. I Storbritannien är långa eller medelfristiga krediter sällsynta för inhemska projekt, men bankerna har under senare år börjat lämna lån för exportfinansiering med kredit-tider av normalt 5 à 6 år. Den ökande efterfrågan på krediter med längre löptid, inte minst i fråga om exportfinansiering, har emellertid för flertalet länder medfört, att krediter med längre löptid fått en betydande omfattning.

Såvitt gäller *räntebundna lån* är praxis skiftande. I Belgien, Luxemburg, Norge och Spanien är räntan på medellånga och långa krediter i regel fast för hela löptiden. Däremot är räntan i regel rörlig i Danmark, Frankrike, Irland, Schweiz och Västtyskland. För Italien rapporteras, att långa lån i regel löper med fast ränta medan rörlig ränta tillämpas för medellånga krediter. Från Storbritannien meddelas, att fast räntesats används för majoriteten av medel- och långfristiga lån men att räntan är rörlig såvitt angår exportkrediter på mindre belopp. I Österrike synes man inte kunna tala om någon fast praxis i fråga om räntebindning.

Den av kreditinstitututredningen utförda undersökningen omfattar endast europeiska länder. I sammanhanget vill utredningen emellertid nämna den medelfristiga kreditgivning som förekommer i USA och som där kallas »term loans». Denna, säger utredningen, har kommit att utgöra ett växande inslag i affärsbankernas utlåningsverksamhet. Dessa lån med kreditfrister varierande mellan tre och tio år har under senare år utgjort ca 35 % av de amerikanska affärsbankernas totala kreditgivning till näringslivet. För denna kreditgivning används mycket detaljerade lånekontrakt, som — förutom amorteringstiden och säkerhetens art — innehåller bestämmelser av ofta mycket specifik karaktär. Bestämmelserna i lånekontraktet, som inte grundar sig på några förbehåll i banklagen utan helt är resultatet av bankpraxis, går först och främst ut på att det låntagande företaget skall bevara viss likviditetsmässig kapacitet under lånetiden. Dessutom återfinns i dessa lånekontrakt vanligen bestämmelser om låntagarens försäkringsskydd, förbud mot sammanslagningar med andra företag samt om standard beträffande bokföring och rapportering. Förbud mot ytterligare upplåning eller ytterligare pantsättning av tillgångar är också vanligt förekommande liksom bestämmelser angående utdelning till aktieägarna.

Kreditinstitututredningen

Terminologi

För sin framställning har utredningen funnit det angeläget att närmare bestämma innebörden av vissa begrepp. Beträffande krediters löptid har utredningen härvid skilt mellan kortfristiga, medelfristiga och långfristiga lån och ansett dessa begrepp böra omfatta

1. kortfristiga lån: lån med en löptid eller uppsägningstid av högst ett år;
2. medelffristiga lån: lån med en löptid av mer än ett men högst tio år;
3. långfristiga lån: lån med längre löptid än tio år.

För medelffristiga och långfristiga lån användes i framställningen den sammanfattande termen bundna lån. Det är att märka, att denna terminologi i viss mån anknyter till lånens formella utformning. Ett kortfristigt lån enligt nyssnämnda definition kan således avse att täcka ett kreditbehov på längre tid än ett år genom att successiva omsättningar av lånet förutsätts vid lånets beviljande.

Ett bundet lån kan, framhåller utredningen, löpa till en fixerad räntesats, till en räntesats som är knuten till diskontot eller till en på annat sätt överenskommen rörlig räntesats. Endast i det fall lånet löper till fixerad räntesats använder utredningen uttrycket »lån till fast ränta». För övriga lån användes uttrycket »lån till rörlig ränta». Det kan även tänkas, att ett kortfristigt lån löper med fast ränta. I de fall det vid det kortfristiga lånets beviljande förutsatts successiva omsättningar, kan härvid räntan ha fixerats för längre tid än lånets uppsägningstid.

Behoven av kredit

Utredningen framhåller att det i dess direktiv angetts att de nuvarande reglerna beträffande krediters löptid framstår som restriktiva särskilt för affärsbankerna. Utredningen anför att den därför i första hand behandlat frågan om krediters löptid med utgångspunkt från affärsbankerna.

En given utgångspunkt för en diskussion av kreditinstitutens utlåningsvillkor är enligt utredningens uppfattning frågan vilka kreditbehov instituten skall tillgodose. Beträffande affärsbankernas kreditgivning till näringslivet kan härvid urskiljas tre olika typer av krediter, som uppvisar olika karakteristika i fråga om kreditbehovets varaktighet, nämligen

1. krediter som avser att överbrygga rent tillfälliga och kortvariga penningbehov i företagens rörelse;
2. krediter som avser att till större eller mindre del täcka företagens varaktiga behov av rörelsekapital;
3. investeringskrediter, dvs. krediter avsedda att finansiera anläggningar i det låntagande företaget.

Av dessa tre typer av krediter finner utredningen endast den första till sin reella innebörd vara uttryck för ett klart kortfristigt kreditbehov. Kreditgivningen uppges i sådant fall vara en engångsföreteelse, dvs. det blir som regel inte fråga om omsättning av krediten. Lån av detta slag kan ha olika syften, anser utredningen. Ett syfte kan vara att täcka ett tillfälligt likviditetsunderskott i ett företags rörelse, ett annat att för en kortare tid förskotta vissa intäkter av engångskaraktär som företaget kommer att få vid en viss tidpunkt, ett tredje syfte åter kan vara att överbrygga en tillfällig eftersläpning i fakturering och inkassering. Med kortfristiga lån kan exempelvis

också tillgodoses behovet av medel för en skattebetalning eller annan särskilt stor och koncentrerad utgift, som sedan täcks av företagets löpande inkomster.

Den andra typen, rörelsekrediterna, är enligt utredningens uppgift den vanligaste typen av affärsbankskrediter när det gäller handels- och industriföretag. Utöver de egentliga säsongkrediterna har, påpekar utredningen, företagen nämligen mera varaktiga behov av rörelsekrediter. Dessa behov växer ofta i den mån företagets omsättning ökar.

Den vanligaste formen för dessa rörelsekrediter är enligt utredningen kredit i checkräkning eller en limit för diskontering av varu- och förlagsväxlar. Det förekommer emellertid även, sägs det, att finansieringen till en del sker genom reverslån, som successivt omsätts med eller utan amortering. Medel för återbetalning av rörelsekrediter kan, såvida företagets rörelse inte minskar, som regel inte erhållas på annan väg än genom överskott i företagets rörelse. Expanderande företag behöver emellertid ofta överskotten för att finansiera ökade behov av rörelsemedel, vilket dessutom kan förutsätta ökade bankkrediter.

Den tredje gruppen av de kredittyper som utredningen berör, investeringskrediterna, uppges innefatta kreditbehov, som är mer eller mindre långfristiga till sin karaktär. Återbetalningen av en sådan kredit sker antingen genom en refinansiering på kapitalmarknaden eller successivt genom amortering med vinstmedel i låntagarens rörelse. Har låntagaren möjlighet att anlita kapitalmarknaden, när de genom bankkrediten finansierade anläggningarna är färdigställda, kan bankkrediten avse att ge en relativt kort in-terimsfinansiering, framhåller utredningen.

Kreditbehovens verkliga längd och nuvarande bestämmelser

Beträffande krediter, som avser att överbrygga rent tillfälliga och kortvariga penningbehov i företagets rörelse, innebär banklagens bestämmelser om tidsfrist inga särskilda problem, heter det vidare i utredningens framställning. Det rör sig enligt utredningen i detta fall om krediter som såväl formellt som reellt är av kortfristig natur. För krediter, som avser att till större eller mindre del täcka företagets varaktiga behov av rörelsekapital, kan det från låntagarens synpunkt innebära en viss osäkerhet att erhålla formellt endast kortfristiga lån. Hittillsvarande erfarenhet ger dock vid handen, säger utredningen vidare, att detta inte vållar låntagarna några större olägenheter. Det är i dessa fall fråga om kreditbehov som ofta varierar inom ramen för en på lång sikt erforderlig kreditlimit, varför en fortlöpande omprövning såväl ur bankens som låntagarens synpunkt ändå ter sig erforderlig.

När det gäller reellt tidsbundna krediter för investering blir emellertid finansieringsrisken för låntagaren mera påtaglig, fortsätter utredningen. För att projektet skall kunna genomföras måste låntagaren vara säker på

att kunna disponera de lånade medlen i enlighet med överenskommelse med den långivande banken. Att behöva laborera med en successiv omsättning av sexmånaderskrediter kan härvid enligt utredningen innebära en väsentlig olägenhet.

Utredningen hävdar att i de allt talrikare fall, då låntagaren är ett utländskt företag eller då en svensk bank deltagar i en gemensam låneoperation med utländska banker, en relativt lång kredit inte sällan är en ofrånkomlig förutsättning för att en affär skall komma till stånd. I allmänhet godtas därvid inte ett förbehåll om uppsägning i förtid, påpekar utredningen.

Synpunkter på bestämmelser om löptid

Den hittillsvarande redogörelsen för vad utredningen anfört beträffande krediters löptid har i första hand tagit sikte på förhållandena för affärsbankerna. Det har härvid framgått, att utredningen funnit banklagens huvudregel om högst sex månaders kredittid innebära praktiska svårigheter för affärsbankerna att tillgodose kreditbehov, särskilt i fråga om finansiering av investeringar och exportaffärer. För sparbankerna och postbanken medges enligt gällande bestämmelser undantag från huvudregeln om kortfristighet i utlåningen för väsentliga delar av deras verksamhetsområden. För dessa kreditinstitut är, som framhållits i föregående avsnitt, de medgivna ramarna för bundna krediter för närvarande utnyttjade i mycket obetydlig utsträckning. Med hänsyn härtill synes för utredningen de nuvarande reglerna om löptid inte erbjuda några nämnvärda nackdelar för sparbanker och postbanken. För jordbrukets kreditkassor ger de nuvarande bestämmelserna inte något utrymme för annat än kortfristiga krediter, fortsätter utredningen. En väsentlig del av kassornas utlåning avser emellertid utlåning på längre sikt, även om den formellt är kortfristig. Några större nackdelar utgör enligt utredningens uppfattning kravet på kortfristighet inte heller för jordbrukets kreditkassor. I den mån dessa kassors kreditgivning avser investeringsändamål, sägs det vidare, skulle det dock, liksom för affärsbankerna, i vissa fall ur såväl kredittagarnas som kassornas synpunkt vara lämpligt att kunna ställa krediterna på längre tid.

Utredningen påpekar att frågan om krediters löptid inte tidigare behandlats i ett sammanhang för samtliga de kreditinstitut som berörs i förevarande framställning. Även om det främst är för affärsbankerna, som de nuvarande bestämmelserna framstår som restriktiva, anser utredningen sig därför böra ta upp frågan till principiell behandling för alla dessa kreditinstitut. De synpunkter, som kan anläggas på frågan om krediters löptid, är nämligen i allt väsentligt tillämpliga för dem alla, anser utredningen. Utredningens framställning omfattar således i det följande samtliga fyra typer av kreditinstitut, om inget annat uttryckligen anges.

Utredningen övergår här efter till den egentliga diskussionen av de synpunkter, som anlagts på bestämmelser om löptid. Den anför därvid till en

början, att det principiella kravet på kortfristighet för affärsbankernas och jordbrukets kreditkassors kreditgivning har traditionell hävd och heller aldrig synes ha ifrågasatts vid de utredningar och andra förarbeten, som föregått lagstiftning på området. I och för sig, sägs det, torde dock detta knappast kunna tas till intäkt för en lagstiftning om direkt förbud mot krediter med längre löptid. Utredningen erinrar i detta sammanhang om att motsvarigheterna till de svenska affärsbankerna i utlandet också ser som sin huvuduppgift att tillhandahålla kortfristiga krediter utan att detta föranlett någon lagstiftning om förbud mot längre kredittider.

Huvudmotivet för kravet på kortfristighet, framhåller utredningen vidare, synes för samtliga ifrågavarande kreditinstitut ha varit omsorg om institutens *likviditet*. Det har betraktats som något för likviditetspolitiken grundläggande att skapa samstämmighet i tiden mellan in- och utlåning. Detta krav på samstämmighet har man sökt tillgodose genom att ställa samma formella krav på utlåningens varaktighet som på inlåningens. Eftersom kreditinstitutens inlånade medel med kort varsel kan tas ut har man ansett, att motsvarande krav på kortfristighet bör ställas även på utlåningen. Detta betraktelsesätt framskyntar också i utländsk praxis även om det med enstaka undantag inte föranlett lagstadgade krav på kortfristighet i bankernas utlåning. Enligt detta synsätt måste kreditinstituten vara beredda på att hastigt kunna möta krav på att få ut insatta medel, varvid de utlånta medlen snabbt måste kunna disponeras för att möta dessa krav. Utredningen anser — på skäl som kommer att beröras närmare i det följande — att större vikt hör fästas vid den reella varaktigheten av in- och utlåning.

Inlåningen för samtliga av utredningen berörda kreditinstitut sägs med enstaka undantag ha utvisat en fortgående stegring år från år. Denna trendmässiga ökning uppges i och för sig ha varit naturlig med hänsyn till den expansiva samhällsekonomin. Även inom ramen för den trendmässiga ökningen har kreditinstitutens inlåning, trots en för vissa institut betydande omsättningshastighet i insättarnas medel, företett en påfallande stabilitet, eftersom uttag av insättarmedel i regel leder till motsvarande insättningar. Detta gäller enligt utredningen för det samlade kreditväsendet men erfarenheten sägs visa, att så också i viss utsträckning är fallet för det enskilda kreditinstitutet. Utredningen anför vidare.

Det kan nämnas, att enligt av utredningen företagna beräkningar omfattande perioden 1945—1963 betydande olikheter i omsättningshastigheten för insättarmedlen förelåg såväl från ett år till ett annat för samma kreditinstitut som för de olika kreditinstituten sinsemellan. Utvecklingen synes härvid utvisa en tendens till snabbare omsättning av insättarmedlen, dvs. mot en kortare genomsnittlig inneslåendetid. Enligt beräkningarna sjönk för sparbankerna insättarmedlens genomsnittliga inneslåendetid från drygt fyra år till omkring två år under ifrågavarande period. För postsparbanken befanns insättarmedlen under hela perioden i genomsnitt ha inneslått omkring två år, om än med någon tendens till minskning under de senaste åren.

Den enda affärsbank för vilken material till beräkning förelåg utvisade betydligt högre och kraftigare varierande omsättningshastighet. Den genomsnittliga ineståendetiden för medel på depositions-, kapital- och sparkasseräkningar sjönk under perioden från 2,4 år till 1,2 år. Den i särklass snabbaste omsättningshastigheten noterades emellertid för postgirot, för vilket insättarmedlens genomsnittliga ineståendetid vid periodens slut endast utgjorde 3 å 4 dagar mot ca 6 dagar vid periodens början.

Även om ett nära samband föreligger mellan uttag och insättningar, kan, fortsätter utredningen, på kort sikt insättningarna överstiga eller understiga uttagen. De svängningar i insättarbehållningarna, som kan inträffa inom ramen för den trendmässiga utvecklingen, kan orsakas av säsongmässigt återkommande faktorer såsom skatteuppbörd, variationer i sedelomloppet m. m. De likviditetspåfrestningar dessa säsongmässiga svängningar innebär låter sig i allmänhet rätt väl överblickas i förväg. Tillfälliga likviditetspåfrestningar kan även uppkomma av andra orsaker såsom förändringar i valutareserven och skatteförändringar, i vilket sistnämnda hänseende införandet av den allmänna varuskatten vid årsskiftet 1959—1960 är ett påtagligt näraliggande exempel.

För att utjämna korttidsvariationer av nyssnämnt slag erfordras enligt utredningen en viss betalningsberedskap hos kreditinstitutet. Institutet måste som kassareserv hålla en del av sina tillgångar antingen i kassa eller så att de med lätthet kan förvandlas till kontanter. Detta innebär att kreditinstitutets tillgångar ej vid någon tidpunkt i sin helhet får vara placerade i lån eller andra tillgångar som ej uppfyller kraven på likviditet.

Utredningen anför fortsättningsvis att den likviditetstillströmning, som inflytande amorteringar m. m. föranleder, liksom utlämnandet av nya lån däremot är av avgörande betydelse för likviditetens utveckling. Möjligheterna att snabbt påverka likviditeten är, heter det vidare, givetvis större vid en faktiskt kortfristig löptid av krediterna än om krediterna har en längre faktisk löptid. En kort faktisk löptid av lånen innebär en snabb tillströmning av likvider, varigenom likviditeten hastigt vid behov kan förbättras genom att nyutlåningen begränsas. I praktiken avser emellertid en mycket stor del av kreditbehoven krediter med en tämligen lång faktisk löptid. I den mån formellt bundna lån inte lämnas, tillgodoses dessa kreditbehov genom att vid lånens beviljande träffas överenskommelse om successiva omsättningar. Eftersom lån av detta slag och även de formellt bundna lånen i stor utsträckning har karaktären av amorteringslån, ger de ett kontinuerligt och förutsebart tillskott till likviditetstillströmningen till det enskilda kreditinstitutet och utgör därigenom en viktig del av dess likviditetsplanering. Har institutet en tämligen stor och med hänsyn till förfallotider väl sammansatt portfölj av sådana amorteringslån, kan det vid behov även i detta fall tämligen snabbt förbättra sin likviditet genom att inskränka nyutlåningen.

Kreditinstitutens ledning har enligt utredningens mening ett självfallet eget intresse av att föra en likviditetspolitik så att en betryggande kassareserv alltid finns med hänsyn till de ytterst allvarliga konsekvenser en förtroendekris till följd av bristande betalningsberedskap skulle kunna få. Utredningen förutsätter därför att kreditinstituten eftersträvar att utlåningen till omfång och förfallotider avpassas så att en betryggande betalningsberedskap upprätthålls. Utredningen erinrar i sammanhanget om att kreditinstituten enligt gällande bestämmelser är skyldiga att upprätthålla en efter rörelsens art och omfattning avpassad kassareserv och att det även ges närmare föreskrifter om vilka tillgångar som är att betrakta som kassareserv liksom om reservens undre gräns. Genom dessa bestämmelser och de ytterligare likviditetskrav, som ur konjunkturpolitisk synpunkt har uppställts eller kan komma att uppställas, regleras, anför utredningen, indirekt inte endast omfånget av kreditgivningen utan även krediternas faktiska löptid. Kreditinstituten måste vid sin utlåning ta hänsyn till att återbetalningar och amorteringar tidsmässigt anpassas till likviditetskraven och utforma krediternas faktiska löptider med hänsyn härtill.

Utredningen diskuterar härefter den situationen att kreditinstituten ställs inför ett ensidigt uttag av medel av sådan omfattning att instituten inte kan möta kraven med tillgängliga likvida medel. Den ökning av sedelhållningen hos allmänheten det i ett sådant fall är fråga om har kreditinstituten inte möjligheter att tillgodose annat än i begränsad omfattning, påpekar utredningen. Likviditetskriser av detta slag kan enligt utredningens uppfattning därför inte regleras genom lagstiftning. De penningvårdande myndigheterna får i dessa fall överta ansvaret för utvecklingen, hävdar utredningen. Utredningen nämner i samband härmed att vissa ansatser till ökad sedelhållning hos allmänheten förekom vid andra världskrigets utbrott och särskilt under våren 1940. För affärsbankernas del sjönk exempelvis insättarbehållningen från 4 476 milj. kr. vid slutet av januari till 4 128 milj. kr. vid slutet av juni 1940.

De nuvarande kraven på kortfristighet i utlåningen förutsätter, heter det i utredningens framställning, att kreditinstituten genom att tillämpa de formella uppsägningstiderna skulle kunna öka likviditetstillströmningen. I de fall den formella uppsägningstiden överensstämmer med lånets faktiska löptid är detta givetvis utan vidare möjligt. I den mån en längre faktisk löptid förutsatts vid lånets beviljande är dock denna möjlighet till förbättring av likviditeten begränsad genom att låntagaren i regel inte kan skaffa medel på annat sätt än genom upplåning på annat håll eller genom att realisera sina tillgångar. En uppsägning av lån vid en eventuell allmän likviditetskris skulle därför, fortsätter utredningen, bidra till att ytterligare skärpa krisen. Om en likviditetskris skulle drabba endast ett eller ett mindre antal kreditinstitut, skulle visserligen låntagarna kunna skaffa medel genom

lån i andra institut, men detta skulle innebära en förlust av kunder för de drabbade kreditinstituten. Eftersom en begränsad likviditetskris kan förutsättas ha en speciell förtroendekris som orsak eller också i övrigt kunna väntas vara av övergående slag, skulle en uppsägning av lån ur de drabbade institutens synpunkt framstå som olämplig. Utredningen ser sig således kunna förmoda att lån inte sägs upp till betalning förrän alla andra vägar prövats.

Utredningen låter det anförda ge vid handen att det är den faktiska löptiden och inte den formella som är avgörande för kreditinstitutens likviditet. Ur likviditetssynpunkt föreligger därför enligt utredningens mening inte några hinder för en ökad rätt för kreditinstituten att bevilja också formellt bundna lån.

Förutom av hänsyn till likviditeten har enligt utredningens framställning de nuvarande kraven på kortfristighet dikterats med hänvisning till de risker för kreditinstitutens soliditet och räntabilitet som bundna lån respektive lån med fast ränta skulle innebära.

I fråga om *soliditeten* har, säger utredningen, anförts att denna skulle kunna försämrans genom bundna lån med hänsyn till möjligheten att värdet av säkerheten för lånet reduceras under bindningstiden.

Enligt utredningens mening får det anses självfallet att tidsbundna lån utlämnas endast under förbehåll om uppsägningsrätt ifall säkerheten skulle försvagas under bindningstiden. Det kan visserligen hävdas, att en felbedömning vid ett låns utlämnande lättare kan rättas till om det formellt har en kortfristig löptid än om det är bundet på längre tid. Några avgörande skäl ur soliditetssynpunkt mot att i viss utsträckning utlämna lån med en löptid, som även formellt utsätts till den tid krediten avser, föreligger dock icke enligt utredningens mening.

Utredningen framhåller vidare att det i fråga om *räntabiliteten* har anförts, att det kunde medföra betänkliga följder om kreditinstituten under ett lågt ränteläge i större utsträckning band sin utlåning mot räntesatser som i en framtid kunde komma att visa sig vara för låga för att täcka inlåningsräntorna. Utredningen anser det böra understrykas att detta argument endast rör lån som löper till fast ränta. Bundna lån, för vilka räntan är rörlig, möter sålunda inte några invändningar ur räntabilitetssynpunkt, påpekar utredningen. I fråga om lån till fast ränta sägs det vara givet att försiktighet erfordras. Enligt utredningen möter motsvarande problem kreditinstituten vid placering i långa obligationer. Utredningen anför även att ökad räntabilitet skulle kunna vinnas om räntenivån i framtiden skulle visa sig bli lägre än den som fastställts för lånen. Utredningen anser slutligen att prövningen av i vad mån tidsbundna lån också skall löpa med fast ränta bör kunna överlämnas till de olika kreditinstituten själva.

Utredningens förslag

Med hänvisning till de synpunkter som utredningen enligt det föregående framfört uppger utredningen att det inom näringslivet föreligger behov av krediter med en längre löptid än ett år. Utredningen erinrar om att affärsbankernas möjligheter att lämna sådana krediter nu är begränsade och att jordbrukets kreditkassor helt saknar rätt härtill. Utredningen anser det angeläget att söka åstadkomma ökade möjligheter att kunna bevilja bundna lån. Av skäl som redovisats i det föregående är det enligt utredningens mening möjligt att inom ramen för gällande likviditets- och soliditetsregler åstadkomma en liberalisering av bestämmelserna om krediters löptid. Utan att därigenom föregripa det fortsatta utredningsarbetet framlägger utredningen följande fristående förslag till regler om krediters löptid. Förslaget skall sålunda vara att anse som utredningens slutliga ställningstagande i denna fråga.

Det kan ifrågasättas, framhåller utredningen, om det inte, liksom med enstaka undantag är fallet i utlandet, kan lämnas till kreditinstituten att själva avgöra inte endast den faktiska utan även den formella löptiden för krediter. Detta skulle innebära, att de nuvarande reglerna om löptid helt avvecklades. I utredningens framställning redovisas att flertalet ledamöter ansett en sådan ökad rörelsefrihet för kreditinstituten med därav följande anpassningsförmåga efter kreditbehoven vara i och för sig naturlig och önskvärd. Det sägs vidare att andra ledamöter däremot förordat att vissa regler alltjämt bör uppställas under hänvisning till bl. a. att, om nuvarande bestämmelser helt slopades, tillsynsmyndigheten för sin verksamhet ändå torde behöva uppställa supplerande regler, något som även förekommit i vissa andra länder. Med beaktande härav har utredningen funnit lämpligt att direkt i författning ange riktlinjer för krediters löptid. Utredningen har därvid också ansett att ett allmänt uttalande bör göras beträffande nödvändigheten av en viss tidsbalans mellan kreditinstitutens in- och utlåning.

Enligt gällande bestämmelser råder för närvarande betydande skillnader beträffande kraven på krediters löptid för olika typer av kreditinstitut, anför utredningen fortsättningsvis. Eftersom argumenten om likviditet, soliditet och räntabilitet kan tillämpas på såväl affärsbanker som sparbanker, jordbrukets kreditkassor och postbanken, säger utredningen sig inte ha funnit skäl att föreslå differentierade regler för de olika typerna av kreditinstitut. Utredningen föreslår således, att affärsbanker, sparbanker, jordbrukets kreditkassor och postbanken får rätt att utlämna bundna lån till ett belopp motsvarande viss kvotdel — lika för alla de nämnda instituten — av summan av inlåningen och eget kapital. En sådan regel skulle, säger utredningen, anknyta till vad som för närvarande gäller för sparbanker och postbanken.

Ur soliditetssynpunkt intar stats- och kommundarantade lån för när-

varande en särställning, påpekar utredningen vidare. Detta har i nuvarande lagstiftning kommit till uttryck i att lån av detta slag inte innefattas i gällande kvoter för sparbanker och postbanken och dessutom intar en gynnad ställning beträffande affärsbankerna. Utredningen föreslår, att stats- och kommungaranterade lån inte omfattas av den föreslagna kvoten. De undantagsbestämmelser, som gäller för återlån enligt reglementet för allmänna pensionsfondens förvaltning, föreslås skola bibehållas även i fortsättningen med hänsyn till dessa låns speciella karaktär. Ur soliditetssynpunkt kunde det även i övrigt övervägas, anser utredningen, om inte rätten att utlämna bundna lån borde avse lån mot viss säkerhet, såsom för närvarande är fallet för sparbanker och postbanken. Utredningen finner dock inte detta nödvändigt. Enligt utredningen bör det ankomma på de olika kreditinstituten själva att avgöra vilka säkerheter som erfordras för bundna lån. Härigenom ges instituten möjligheter att anpassa sin bundna utlåning efter skiftande förhållanden. Utredningen anser inte heller nödvändigt att hänföra rätten till bundna lån till någon viss typ av inlåning.

Utredningen föreslår att kvoten sätts till 25 % samt framhåller att detta innebär en mycket betydande utvidgning för affärsbankernas del och givetvis även för jordbrukskassornas, vilka nu inte medges möjlighet till formellt tidsbunden långivning. Även för postbanken, för vilken kvoten för närvarande är 20 %, innebär förslaget en vidgad ram. För sparbankerna innebär det förordade procenttalet en viss minskning, eftersom den nuvarande kvoten är satt till 30 %. Härom anför utredningen att det av utredningen förordade något lägre kvottalet inte torde inom överskådlig tid innebära några problem för sparbankerna med hänsyn till den obetydliga utsträckning, i vilken de förefintliga ramarna numera är utnyttjade. I viss utsträckning, fortsätter utredningen, kompenseras för övrigt den föreslagna nedsättningen av procenttalet av att det enligt utredningens förslag skall sättas i relation till sparbanks eget kapital, hela insättarbehållning och upplåning i stället för som nu endast till egna fonder och insättarbehållning på sparkasseräkning. För sparbankerna liksom för postbanken innebär vidare avvecklingen av kravet på viss säkerhet en uppmjukning av de nuvarande bestämmelserna.

För närvarande, heter det vidare i utredningens framställning, stadgas en längsta löptid av tio år för de medgivna undantagen från huvudreglerna om kortfristighet. Enligt vad som tidigare anförts föreligger enligt utredningens uppfattning behov av att kunna lämna medelfristiga lån främst för affärsbankerna, för vilka de nuvarande reglerna erbjuder de största olägenheterna. Utredningen anser att en längsta löptid av tio år för de kvoterade lånen täcker de behov som föreligger och har i konsekvens härmed intagit ett stadgande härom i författningsförslagen.

Enligt nu gällande banklag kan bundet lån, som inte är garanterat av stat eller kommun, inte beviljas med högre belopp än 150 000 kr., påpekar

utredningen och erinrar om att man vid tillkomsten av denna lagregel utgick från att lån av denna typ främst skulle komma att efterfrågas av småföretagare. I sitt nu framlagda förslag avser utredningen emellertid inte att begränsa möjligheterna till bundna lån till någon eller några speciella kategorier eller ändamål. Utredningen erinrar i detta sammanhang om 61 § banklagen, enligt vilket stadgande affärsbank är pliktig att ägna särskild uppmärksamhet åt, att kredit inte beviljas åt samma eller med varandra i väsentlig ekonomisk intressegemenskap förbundna kredittagare i sådan utsträckning, att därav kan uppkomma fara för bankens säkerhet. Liknande bestämmelser gäller även för jordbrukets kreditkassor, säger utredningen. Enligt utredningen torde med hänsyn till dessa bestämmelser några regler om en till beloppet maximerad kreditgivning inte vara nödvändiga för de nämnda kreditinstituten. För postbanken och för sparbankerna är rätten att utlämna bundna lån inte förenad med några krav beträffande de individuella kreditbeloppen. Utredningen har inte heller funnit erforderligt att i fortsättningen uppställa krav på individuell maximering av bundna lån.

I bestämmelserna för de här behandlade kreditinstituten nämns inte lån till fast ränta. Av förarbeten och kommentarer till nu gällande bestämmelser framgår dock, anför utredningen, att sparbankerna och postbanken men inte affärsbanker förutsätts kunna ge lån till fast ränta. Något direkt förbud föreligger dock enligt utredningens uppfattning inte heller för affärsbankerna. Utredningen anser inte att några förbehåll om räntesättningen för framtiden erfordras i författningarna.

Beträffande lån, som inte innefattas i kvoten, föreslår utredningen att kravet på kortfristighet bibehålls, såvida det inte är fråga om lån som garanterats av staten eller kommun eller om återlån i allmänna pensionsfonden. Med hänsyn till det sätt på vilket utredningen begreppsmässigt bestämt uttrycket kortfristighet förordar utredningen att löptiden i dessa fall fastställs till högst ett år.

Remissyttrandena

Kreditinstitututredningens förslag har vid remissbehandlingen fått ett övervägande positivt mottagande. Endast *bankinspektionen* har riktat några allvarigare principiella invändningar mot detsamma. Inspektionen erinrar således om att utredningen enligt sina direktiv skall verkställa en förutsättningslös avvägning av de olika kreditinstitutens inbördes ställning och funktion på kreditmarknaden. I enlighet härmed har utredningen att göra en samlad översyn av de bestämmelser för kreditinstitutens rörelse, som är av betydelse för gränsdragningen mellan institutens verksamhetsområden. Inspektionen framhåller i fortsättningen att frågan om rätten till bunden långivning innehåller gränsdragningsproblem. Den bundenhet som åsyftas, säger inspektionen, hänför sig till lånetiden, och lånetidens gräns har otvivelaktigt fyllt en dubbel funktion. Bortsett från

huvuduppgiften att skydda kreditinstitutens likviditet, soliditet och räntabilitet kan man inte bestrida, heter det i yttrandet, att bestämmelserna om löptid, som de nu är utformade, haft även en gränsdragande verkan. Dessa bestämmelser har därigenom medverkat till en arbetsfördelning mellan kreditinstituten, antingen reglerna funnits i lag eller bolagsordning eller som på vissa håll i utlandet i instruktioner utfärdade av tillsynsmyndigheten eller endast i en fast utbildad praxis. Under sådana förhållanden är det enligt inspektionen diskutabelt att nu bryta ut frågan om krediters löptid till särbehandling, innan ställning tagits till den primära frågan om gränsdragningen mellan instituten. Enligt inspektionens mening skulle det ha varit värdefullt, om utredningen först redovisat sin principiella inställning till frågan om de olika kreditinstitutens ställning och funktion på kreditmarknaden och därvid även diskuterat sådana frågor som om man genom legala regler rörande verksamheten bör framtvinga eller verka för en viss arbetsfördelning mellan de olika instituten eller om man i stället bör avhålla sig från all laglig reglering i sådant syfte och därigenom och eventuellt även på annat sätt söka främja en livligare konkurrens på kreditmarknaden. Särskilt mot bakgrunden av de mycket liberala regler om den långfristiga kreditgivningens totala volym, som det remitterade förslaget innebär, är det befogat påstå, framhåller inspektionen, att förslaget berör en vidare krets institutioner än den som varit föremål för utredningens uppmärksamhet. I realiteten innebär de föreslagna reglerna full frihet under överskådlig tid för affärsbanker, sparbanker, postbanken och jordbrukets kreditkassor att bedriva utlåning på tider upp till tio år och det är uppenbart att denna liberalisering kan återverka på de institut — hypoteksinrättningar, kreditaktiebolag m. fl. — som är speciellt inriktade på långfristig kreditgivning. Särskilt kännbara finner inspektionen återverkningarna kunna bli för sådana med statlig medverkan tillskapade kreditaktiebolag som Aktiebolaget Industriekredit, Aktiebolaget Företagskredit och Aktiebolaget Svensk exportkredit, vilka i likhet med affärsbankerna lämnar krediter för finansiering av industriell och kommersiell verksamhet. Frågan om krediters löptid borde sålunda enligt inspektionens mening sättas in i ett större sammanhang och inte lösas separat på ett sätt, som kan föregripa det fortsatta utredningsarbetet.

Behovet av större möjligheter att ge tidsbundna lån vitsordas så gott som genomgående av remissinstanserna, åtminstone såvitt gäller affärsbankerna. Styrkan av detta behov anses allmänt motivera en lösning i enlighet med kreditinstitututredningens förslag. Den enda egentliga erinringen mot en sådan lösning lämnas av *bankinspektionen*, som anför.

Mot ett uppskov av den nu aktualiserade frågans behandling torde icke med fog kunna invändas, att behovet av ändrade regler skulle vara trängande. I varje fall gäller detta för sparbankernas och jordbrukskassornas

vidkommande. Sparbankerna utnyttjar — delvis på grund av tidigare ogynnsamma erfarenheter — den medgivna ramen för bundna krediter i mycket obetydlig utsträckning. I stället har sparbankerna för att tillgodose behovet hos sina kunder av långfristiga krediter tillskapat två särskilda institut för dylik kreditgivning, Sparbankernas Inteckningsaktiebolag och Kommun-kredit Aktiebolag. Vad jordbrukets kreditkassor beträffar kan de visserligen icke för närvarande lämna lån formellt bundna på längre tid än ett år men större delen av deras utlåning utgörs av uppsägningslån med i realiteten lång varaktighet, och såvitt inspektionen har sig bekant har från detta håll icke anmälts behov av ändrade bestämmelser. Därtill kommer att för långfristig kreditgivning till jordbruks- och skogsföretag tillskapats två nya institut, vilka i dagarna börjar sin verksamhet, nämligen Lantbruksnäringarnas Primärkredit AB och Sekundärkredit AB.

Vad därefter angår affärsbankerna konstaterar utredningen att behov föreligger av tidsbundna krediter för investeringsändamål och till utländska företag. Inspektionen kan vitsorda, att det finns ett visst behov av att kunna binda bankernas utlåning på längre tid än vad som nu är möjligt, men detta behov kan icke vara så trängande att med frågans lösning ej skulle kunna anstå till dess utredningens förslag i övrigt framlagts. De möjligheter att lämna bundna lån, som f. n. står bankerna till buds, har använts i anmärkningsvärt ringa utsträckning. I detta sammanhang må även framhållas att bankerna tillskapat eller medverkat vid tillkomsten av en serie institut för långfristig kreditgivning, förutom kreditaktiebolagen för fastighetsbelåning, kreditaktiebolag för industri- och företagskrediter, exportkrediter, fartygs-krediter och kommunkrediter.

För det fall att det redan nu anses nödvändigt att ge affärsbankerna större möjlighet till även formellt tidsbunden utlåning kan, heter det i bankinspektionens remissyttrande, ett enkelt provisorium åstadkommas med mindre jämkningar i 57 § banklagen, exempelvis så att den individuella beloppsgränsen för tioårslånen slopas och att kvoten för dessa lån höjs något. Därmed skulle enligt inspektionen också vinnas att under mellantiden, innan kreditinstitututredningens förslag i övrigt prövas, författningarna rörande sparbankerna, postbanken och jordbrukskassorna inte behövde ändras i onödan.

Bankinspektionen framför även vissa andra invändningar mot kreditinstitututredningens förslag. Till dessa invändningar ämnar jag återkomma i det följande.

Såsom jag nyss nämnt understryks allmänt behovet av liberalisering av bestämmelserna om krediters löptid. Sålunda framhåller exempelvis *riks-gäldsfullmäktige*, att det får anses notoriskt att ett verkligt behov föreligger av en väsentlig uppmjukning av gällande, mycket restriktiva bestämmelser för affärsbankerna på området. Näringslivets behov av krediter med längre löptid än ett år torde visserligen i regel hittills ha kunnat tillgodoses utan hinder av kreditbestämmelsernas nuvarande utformning genom att faktisk ehuru inte formell bundenhet i stor utsträckning varit för handen, fortsätter fullmäktige. I de fall, då även formell bundenhet krävs som villkor för ett projekts genomförande, vilket särskilt vid exportaffärer numera

synes vara regel, torde gällande bestämmelser innebära ett många gånger avgörande hinder, hävdar fullmäktige.

Några remissinstanser anser t. o. m. kreditinstitututredningens förslag kunnat gå längre i fråga om liberalisering. Detta kommer till uttryck bl. a. hos *Kommerskollegium*, som finner att det bör kunna överlämnas till kreditinstituten att själva avgöra inte endast den faktiska utan även den formella löptiden och att sålunda de nuvarande i lag lämnade reglerna om löptid bör kunna slopas. Mot bakgrunden av den stabilitet och det ansvar inför utvecklingen som kännetecknar bankväsendet i vårt land ter sig en detaljreglering av det slag varom här är fråga knappast erforderlig, framhåller kollegiet. Liknande tankegångar uttrycks av några *handelskamrar* och *Svenska intecknings garantiaktiebolaget*.

Även enligt *Svenska bankföreningens* mening skulle det vara mest önskvärt att alla legala bestämmelser om löptider för bankkrediter upphävdes. En smidig anpassning av kreditgivningen efter de skiftande behoven kan, såsom bankföreningen ser det, uppenbarligen bäst åvägbringas genom att bankerna får full rörelsefrihet i fråga om kredittidernas längd. Någon fara för att en sådan rörelsefrihet skulle kunna äventyra insättarnas säkerhet bör man i dagens Sverige ej behöva räkna med, framhåller bankföreningen och säger att den av erfarenhet vet att bankledningarna är starkt medvetna om sitt ansvar för att likviditeten hålls vid en tillfredsställande nivå. Enligt bankföreningen skulle det därför säkerligen inte vålla någon olägenhet om det — såsom regelmässigt skett i utlandet — överlämnades åt bankerna att själva avgöra, i vilken utsträckning bunden kreditgivning kan inrymmas inom gränserna för en sund likviditetspolitik. Inte heller finns det enligt bankföreningens uppfattning skäl att anta att bankerna inte tillräckligt skulle beakta de ökade soliditetsrisker som kan uppkomma vid bindning av krediter på längre tid. Bankföreningen nämner att affärsbankernas reversblanketter redan nu innehåller ett förbehåll om rätt till omedelbar uppsägning för den händelse ställd säkerhet ej längre finnes vara betryggande eller eljest omständighet finnes föreligga, som äventyrar förbindelsens behöriga fullgörande. — Emellertid vill bankföreningen inte ifrågasätta annat än att affärsbankerna alltjämt bör se den kortfristiga kreditgivningen såsom sin främsta uppgift. De praktiska behov som föreligger att kunna lämna krediter med längre tids bindning torde i rimlig utsträckning kunna tillgodoses inom det utrymme som enligt kreditinstitututredningens förslag till ändrad lydelse av 57 § banklagen skulle komma att stå till buds för detta ändamål. På grund härav, anför bankföreningen avslutningsvis, och då anledning inte synes föreligga att på förevarande område göra någon skillnad mellan de olika kreditinrättningarna tillstyrker bankföreningen att de av utredningen föreslagna författningsändringarna genomförs.

Riksbanksfullmäktige anför beträffande frågan om lämpligheten av att bundna lån förekommer i bankväsendet bl. a. följande synpunkter. Det sy-

nes kunna hävdas, att det måste vara av intresse redan för berörda institut själva att de utestående lånen får en sådan tidsstruktur, att trögrörlighet på utlåningssidan undviks. Bankernas restriktiva utnyttjande av hittills föreliggande möjligheter att lämna kunder tidsbundna lån ger ett visst stöd för ett sådant antagande. Deras starka konsolidering synes också tala för att bedömningen av i vilken utsträckning bundna lån kan få förekomma kan överlåtas åt instituten själva. Kreditinstitututredningen har emellertid varit mera restriktiv. Den har föreslagit, att den bundna utlåningen skall få uppgå till högst ett belopp motsvarande 25 % av summan av insättarbehållningen och det egna kapitalet, vartill dock må komma bundna lån med staten eller kommun som låntagare eller garant och återlån förmedlade från allmänna pensionsfonden. Hos sparbankerna och postbanken, vilka institut redan tidigare haft rätt att lämna tidsbundna lån i relativt stor omfattning, har endast en liten del av medgiven kvot utnyttjats. Hos övriga institut — affärsbankerna och jordbrukets kreditkassor — kan efterfrågan på bundna lån vara större och benägenhet att lämna sådana lån likaledes större. Men såvitt kan bedömas ger den gräns, som utredningen dragit upp för tidsbunden utlåning, ett i praktiken tillräckligt utrymme för bunden långivning. Fullmäktige har därför intet att erinra mot att ifrågavarande kreditinstitut erhåller den vidgade rätt till tidsbunden utlåning, som utredningen föreslagit.

I den hittills lämnade redogörelsen för remissinstansernas synpunkter på liberaliseringsbehovet har diskussionen i huvudsak rört förhållandena för affärsbankerna. Jag vill dock erinra om att bl. a. *bankinspektionen* i sitt nyss återgivna remissyttrande företräder den meningen att detta behov inte skulle vara trängande för *s p a r b a n k e r n a s o c h j o r d b r u k e t s k r e d i t k a s s o r s* vidkommande. *Sveriges jordbrukskassoförbund* berör denna fråga i sitt remissyttrande och anför att behovet för jordbrukets kreditkassor av tidsbunden utlåning för längre tid än ett år för närvarande torde vara ganska begränsat. Kreditinstitututredningens förslag innebär enligt jordbrukskassoförbundet ett steg i rätt riktning. Det måste, framhåller jordbrukskassoförbundet, vara till fördel för en sund utveckling av kreditinstitutionerna att onödigt restriktiva bestämmelser avlägsnas ur lagarna och att instituten får frihet att under eget ansvar anpassa sin verksamhet med hänsyn till näringslivets behov.

Riksgäldsfullmäktige anför om liberaliseringsbehovet för andra bankinstitut än affärsbanker följande.

Beträffande de motsvarande förslag, som avser sparbanker, postbanken och jordbrukets kreditkassor, har utredningen visserligen icke gjort gällande, att i praktiken något behov av ändrade bestämmelser för närvarande skulle föreligga. Den utveckling, som de olika kreditinstituten, framför allt under senare tid, undergått och som inneburit en utjämning i fråga om tidigare existerande skillnader dem emellan, gör det svårt att numera finna verkligt bärande skäl mot en olika behandling i förevarande hänseenden av

de olika kreditinstituten. Även om utredningens förslag, framför allt formellt, synes innebära tämligen genomgripande förändringar, torde det här i stort sett närmast vara fråga om en anpassning till ett redan existerande faktiskt sakläge. Utredningens förslag får väl härigenom anses motsvara en modern uppfattning av bankväsendets och kreditgivningens uppgifter och betingelser. Fullmäktige är för sin del beredda att acceptera en sådan uppfattning och har därför heller icke något att erinra mot utredningens förslag i denna del.

Kreditinstitututredningens framställning innehåller bl. a. en diskussion av de motiv som ligger bakom nuvarande löptidsbestämmelser, dvs. hänsynen till bankinstitutens likviditet, soliditet och räntabilitet. *Riksbanksfullmäktige* anknyter till denna diskussion och utvecklar sin syn på dessa motiv, med början i fråga om soliditetskravet, på följande sätt.

Det traditionella skälet för författningsmässiga begränsningar i fråga om tidsbunden utlåning utgör skyddet för insättarna. Med sikte härpå brukar tre huvudfrågor uppmärksammas, nämligen effekten på institutens soliditet, räntabilitet och likviditet av en bindning av utlåningen på längre tid. Vad till en början gäller soliditeten brukar framhållas, att den skulle kunna påverkas negativt genom en tidsbindning av lån, därest säkerheterna för lånen försvagades under löptiden. Såsom utredningen anför, kan det emellertid förutsättas, att instituten vid beviljandet av tidsbundna lån, såsom hittills torde ha varit praxis när sådana lån förekommit, gör förbehåll om rätt till uppsägning, därest säkerheten under bindningstiden skulle försvagas. Det går dock inte att komma ifrån, att felbedömningar vid ett låns beviljande, trots det sagda, är svårare att rätta till beträffande tidsbundna lån än för icke tidsbundna, något som dock hos institutioner, som hittills lämnat tidsbundna lån, kompenseras även genom att långivaren ställt jämförelsevis högre krav på säkerheterna för dessa lån än vid annan utlåning.

Räntabilitetssynpunkten belyses av riksbanksfullmäktige med följande anmärkningar.

Räntabiliteten har ansetts kunna påverkas menligt, därest de tidsbundna lånen också görs räntebundna — en kombination som i och för sig inte är nödvändig — men effekten skulle naturligtvis också kunna bli den motsatta, allt beroende på ränteutvecklingen efter det bindningen skett. Redan enligt nu gällande bestämmelser äger dock kreditinstituten rätt att ge lån med fast ränta och med rätten att ge tidsbundna lån följer härvidlag inte något i princip nytt. Sannolikt torde dock frågan om räntebindning aktualiseras oftare, därest tidsbundna lån blir vanligare. Fullmäktige vill emellertid instämma i utredningens slutsats, att det måste ankomma på instituten själva att pröva i vilken utsträckning lån jämväl kan medges löpa med fast ränta.

Vad slutligen gäller effekten på likviditeten av en bindning av banklån på längre tid anför riksbanksfullmäktige att det framhållits, att en uppsägningstid på utlåningen, som ungefär motsvarar genomsnittet av uppsägningsfristerna för inlåningen skulle vara nödvändig för att tillförsäkra en bank möjligheter att anskaffa erforderliga medel, i händelse insättarna av någon

anledning skulle göra extraordinära uttag på sina inlåningsräkningar. Såsom kreditinstitututredningen framhåller, fortsätter fullmäktige, är emellertid förefintligheten av en på nämnda sätt anpassad uppsägningsfrist på utlåningen inte något hinder mot att denna ändå blir reellt långfristig i den meningen, att utlämnade lån i stor utsträckning blir utelöpande betydligt längre än uppsägningsfristen i och för sig kan ge intryck av. Långfristigheten är emellertid reell även i den meningen, att det i realiteten inte ens är möjligt att driva in lån i någon större omfattning på en gång. Med stöd av uppsägningsrätten kan självfallet i de enskilda fallen lån vid behov sägas upp, om t. ex. räntan och amorteringen inte erläggs i föreskriven ordning. Vid en massuppsägning av lån i syfte att kompensera för en mera betydande likviditetsminskning skulle, heter det vidare i fullmäktiges remissyttrande, det däremot visa sig omöjligt för låntagarna i gemen att anskaffa medel för lånens återbetalande, och samhällsekonomin skulle, om metoden prövades, utsättas för svåra rubbningar utan att för den skull penningtillgången hos bankerna skulle förbättras. Eftersom indrivning av lån måste förutsättas leda till en i stort sett motsvarande minskning av inlåningen, kan en inlåningsminskning närmast väntas bli påskyndad, om man försöker rädda likviditeten genom en uppsägning av lån.

Riksbanksfullmäktige diskuterar vidare vissa synpunkter i fråga om eventuella likviditetssvårigheter och anför.

Möjligheten till uppsägning, oavsett vilka tidsfrister som tillämpas, är således av begränsad betydelse, när det gäller att möta de likviditetspåfrestningar, som bankväsendet kan tänkas bli utsatt för. De extraordinära uttag, som kan förekomma, kommer även i fortsättningen att behöva mötas med de metoder, som hittills tillämpats, när sådana situationer hittills inträtt. Äger uttagen rum endast hos enstaka institut, kan likviditetssvårigheterna överbryggas genom kassalån från andra institut eller riksbanken. Drabbar de extraordinära uttagen alla bankinstitut, kan bakgrunden knappast vara någon annan än att allmänheten av någon anledning önskar hålla större sedelbehållningar än tidigare, och i det läget kan inget institut överbrygga likviditetspåfrestningen på annat sätt än genom upplåning från riksbanken. Det hör emellertid erinras om, att inte ens under mycket dramatiska perioder under de senaste decennierna några mera svårbemästrade tendenser till uttag ägt rum. Uttagen efter andra världskrigets utbrott torde höra till de mera betydande. För bruttouttagen saknas uppgifter, men insättarbehållningens utveckling, som i detta sammanhang är det mest intressanta, är känd. Vid slutet av juni 1939 uppgick behållningen för affärsbankerna, sparbankerna, postsparbanken och postgirot sammantagna till ett belopp av ca 9,1 miljarder kr. och vid slutet av juni 1940 till ca 8,6 miljarder kr. Sedelvolymen hos allmänheten ökade under samma tid med 0,4 miljarder kr. Även om denna årsökning var fem gånger så stor som under åren före kriget, var den ytterst begränsad i jämförelse med den totala insättarbehållningens storlek, och det kan förtjäna framhållas, att bankerna inte mötte denna likviditetspåfrestning genom att minska utlåningen — de ökade den i stället — utan genom att sälja av sina likvida tillgångar till riksbanken och genom att ta upp lån hos denna.

Metoden för bankernas upplåning i riksbanken är sedan länge utformad, och upplåning förekommer regelmässigt i samband med de säsongmässiga fluktuationerna i bankernas kassabehov och även vid andra likviditetspåfrestningar. Genomgående läggs bankernas guldkantade värdepapper som säkerhet för lånen. Även i en krissituation för bankväsendet bör i första hand sådana säkerheter utnyttjas, men det är uppenbart, att man då, om det visar sig nödvändigt, från riksbankens sida även måste vara beredd att acceptera också andra säkerheter. Man kan t. o. m. tänka sig att riksbanken temporärt övertar en del av bankernas utlåning i avvaktan på att en stabilisering i kassabehoven inställer sig. Som metod att överbrygga extraordinära likviditetssvårigheter inom bankväsendet, måste en sådan lösning i varje fall vara mera ändamålsenlig med tanke på låntagarnas trygghet och förtroendet för bankväsendet, än varje som helst försök att driva in lån av andra skäl än att en låntagare icke fullgör föreskrivna betalningar.

Kreditinstitututredningens förslag syftar till en h e t t l i g a b e s t ä m m e l s e r om krediters löptid för samtliga i sammanhanget berörda kreditinstitut. Denna tanke har, såsom väl i viss mån framgått av redan återgivna yttranden, vunnit uttryckligt gillande hos åtskilliga remissorgan. Emellertid är *bankinspektionen* av annan uppfattning. I någon mån framgår inspektionens inställning av den tidigare återgivna delen av inspektionens yttrande. Inspektionen anför härutöver bl. a. följande.

Allmänt torde kunna sägas om utformningen av lagbestämmelserna att utredningens strävan till uniformitet mellan kreditinstituten synes ha drivits väl långt. Samma regler behövs ej och passar ej för alla typer och storlekar av kreditinrättningar. Förutsättningen för en enhetlig reglering är att de förhållanden som skall regleras är likartade. Denna förutsättning föreligger emellertid icke här. En liten sparbank med öppethållande några timmar i veckan och ett förvaltad kapital understigande 1 milj. kr. — och sådana finns många — arbetar under helt andra betingelser än en stor affärsbank med dagligt öppethållande och ett förvaltad kapital som räknas i miljarder kronor. För den mindre banken och dess kunder kan det innebära en trygghet med regler, som i fråga om bundna lån innebär krav på amortering, kvalificerad säkerhet, viss fördelning av lånen med avseende på förfallotid m. m.; den större banken åter kan arbeta efter mera liberala och mindre detaljerade regler. Denna synpunkt borde ha vunnit bättre beaktande.

Den konkreta utformningen av kreditinstitututredningens förslag har rönt kritik endast från *bankinspektionen*.

Bankinspektionen berör först den föreslagna ramen för de bundna krediterna. Inspektionen anser sig inte kunna avge något definitivt uttalande om denna ram på föreliggande utredningsmaterial. Från likviditets- och solvenssynpunkt finns enligt inspektionens mening emellertid knappast anledning till erinran i mer än ett avseende. De bundna stats- och kommungaranterade krediterna skiljer sig med avseende på sin inverkan på kreditinstitutens likviditet inte från andra bundna krediter. Enligt inspektionen bjuder konsekvensen därför att en gräns sättes även för dem. Lämpligen bör, anser inspektionen, ramen göras gemensam för alla bundna lån.

Bankinspektionen berör också frågan om amorteringskyldighet. Beträffande lån, för vilket säkerheten utgöres av borgen av annan än kommun och därmed jämförlig samfällighet, finns uttrycklig föreskrift om amortering i 28 § sparbankslagen, påpekar inspektionen. Även i 57 § banklagen finns motsvarande föreskrift rörande bundna borgenslån, heter det i inspektionens yttrande. Kreditinstitututredningen har emellertid, säger inspektionen vidare, utan närmare kommentar slopat sistnämnda lagföreskrift och inte funnit några bestämmelser om amortering erforderliga. Enligt inspektionens mening bör amorteringsprincipen normalt tillämpas även för affärsbankernas och jordbrukskassornas bundna lån. Kompletterande bestämmelser här om borde, framhåller inspektionen, införas i bank- och jordbrukskassellagarna.

Kreditinstitututredningen har inte ansett nödvändigt att bibehålla föreskrifterna om kvalificerade säkerheter för bundna lån som beviljas av sparbanker utan överlämnat åt dessa att själva avgöra vilka säkerheter som skall fordras. Bankinspektionen framhåller att det med hänsyn till att sparbanksväsendet och jordbrukskasserörelsen i fråga om organisation och resurser inrymmer mycket olika enheter kan ifrågasättas om inte vissa säkerhetsföreskrifter alltjämt skall stadgas. Det synes sålunda inspektionen mindre lämpligt att de smärre sparbankerna och jordbrukskassorna lämnar bundna borgenslån. Denna låneform bör förekomma endast i större kreditinstitut och där lämnas med stor återhållsamhet.

Kreditinstitututredningen har lämnat öppen frågan om möjligheten att binda långa lån med fast ränta, fortsätter bankinspektionen. Spörsmålet om ränta måste uppenbarligen behandlas med försiktighet från långgivarens sida och detta gäller i all synnerhet de mindre kreditinstituten. Enligt inspektionens mening vore det lämpligt om vid den föreslagna föreskriften om tidsbalans mellan in- och utlåningen fogades en allmän erinran om betydelsen av räntebalans.

Departementschefen

Genom tillkomsten av bank- och sparbankslagarna år 1955 samt jordbrukskasselagen år 1956 ansågs huvuddragen av dessa kreditinstituts struktur och verksamhetsformer ha blivit bestämda för avsevärd tid framåt. Emellertid kvarstod vissa frågor, som inte definitivt blivit lösta. Dit hörde främst frågan huruvida de olika kreditinstitutens verksamhetsområden skulle vara åtskilda genom författningsmässigt eller på annat sätt bestämda gränser eller om instituten i stället skulle få konkurrera fritt.

För att lösa kvarstående frågor tillsattes år 1962 en särskild utredning, kreditinstitututredningen. I utredningsuppdraget ingick bl. a. att pröva frågan om kreditinstitutens rätt till s. k. bunden långivning som f. n. är mycket restriktivt reglerad särskilt för affärsbankernas del. Vidare ingick i ut-

redningsuppdraget att söka fastställa målsättningen i stort för postbanken med dess båda verksamhetsgrenar postsparbanken och postgirorörelsen samt i detta syfte klarlägga postbankens ställning och relation till övriga kreditinstitut.

Kreditinstitututredningen har nu avlämnat ett delförslag, »Krediters löptid». Utredningen föreslår nya, liberalare regler beträffande rätten till bunden långivning för affärsbanker, sparbanks, jordbrukets kreditkassor och postbanken. Den utvidgade rätten avses vara av samma omfattning för alla de nu berörda kreditinstituten och de föreslagna reglerna har gjorts enhetliga sinsemellan.

Förslaget har under remissbehandlingen rönt ett övervägande positivt mottagande. Endast bankinspektionen har riktat allvarligare kritik mot detsamma. Bland inspektionens anmärkningar vill jag först behandla några frågor av mera allmän karaktär.

Bankinspektionen anser att kreditinstitututredningen föregripit sin huvuduppgift och bundit sig i det fortsatta utredningsarbetet genom förslaget. Frågan om rätten att ge bunden långivning är enligt inspektionens mening nära förknippad med andra gränsdragningsfrågor och berör dessutom kreditinstitut utanför den krets som behandlats i förslaget. Inspektionen nämner kreditinstitut som tillskapats särskilt för att tillgodose vissa behov av bunden långivning exempelvis inom industrin, för exporten samt för lantbruk och skogsnäring.

Det kan synas vara en principiellt riktig anmärkning mot förslaget att det inte grundas på en redovisning av kreditinstitututredningens allmänna syn på gränsdragningsproblemet. Utredningen har emellertid själv förklarat att den inte ser förslaget som ett föregripande av det fortsatta arbetet. De kreditinstitut som i konkurrenshänseende berörs av förslaget har — med undantag för Lantbruksnäringarnas primärkredit aktiebolag och Lantbruksnäringarnas sekundärkredit aktiebolag som inte var färdigbildade vid tiden för remissbehandlingen — haft tillfälle att yttra sig över förslaget och inte haft något att erinra mot detsamma. Även om åtskilligt talar för bankinspektionens principiella uppfattning ser jag dock med hänsyn till det anförda ingen anledning att motsätta mig förslagets genomförande enbart av det skälet att det inte föregåtts av ett uttryckligt ställningstagande i den allmänna gränsdragningsfrågan.

En fråga som berörts av bankinspektionen och som har samband med den föregående är frågan om behovet av en separat lösning såvitt avser rätten att bevilja bundna lån. Det viktigaste skälet för särbehandling har angetts vara att de nuvarande bestämmelserna innebär stora olägenheter, särskilt för affärsbanker. Inspektionen har vitsordat att det finnes ett visst behov av att kunna binda affärsbankernas utlåning på längre tid än vad som nu är möjligt. Inspektionen tror emellertid inte att beho-

vet kan vara så trängande att frågans lösning inte skulle kunna uppskjutas till dess kreditinstitututredningens förslag i övrigt lagts fram. Inspektionen har dessutom framhållit att en provisorisk lösning för affärsbankerna vore att föredra om det anses nödvändigt att redan nu lätta på bestämmelserna.

Att affärsbankerna har ett reellt behov av liberalisering såvitt avser rätten att bevilja bundna lån är klart ådagalagt genom kreditinstitututredningens uttalanden och de uppgifter som framkommit under remissbehandlingen. Som jag nyss framhållit har kreditinstitututredningen inte sett några olägenheter för sitt fortsatta arbete föreligga, om en separat ändring genomförs i fråga om krediters löptid för såväl affärsbanker som sparbanker, jordbrukets kreditkassor och postbanken. Remissmyndigheterna, utom bankinspektionen, har inte gjort några erinringar häremot. Inspektionens synpunkter hänger naturligtvis nära samman med dess inställning att utredningen genom förslaget föregripit principiella avgöranden. Denna fråga har jag berört i det föregående och funnit att utredningens förslag inte motverkas härav. Med beaktande av vad jag nu anfört ser jag inte något hinder mot att ett definitivt förslag till lösning av frågan om kreditinstitutens rätt att bevilja bundna lån upptas till särskild behandling.

Bankinspektionen har berört ytterligare ett spörsmål av allmän karaktär som jag vill ta upp till diskussion i detta sammanhang. Kreditinstitututredningen har föreslagit en helhetsbestämmelser om krediters löptid för alla av utredningen i detta avseende behandlade kreditinstitut. Inspektionen har riktat kritik mot denna strävan efter uniformitet och bl. a. anfört att samma regler varken behövs eller passar för alla typer och storlekar av kreditinrättningar. En förutsättning för enhetlig reglering är att de förhållanden som skall regleras är likartade, heter det i inspektionens remissyttrande. Inspektionen har därvid pekat på de stora olikheter som finns mellan en liten sparbank och en stor affärsbank.

Enligt min uppfattning talar i och för sig allt för att man bör ta hänsyn till de olika förhållanden som råder i verkligheten när man skall utforma bestämmelserna om rätt för kreditinstitut av skilda slag till bunden långgivning. Ett önskemål i utvecklingsfrämjande syfte är emellertid att inte tynga lagstiftningen med detaljbestämmelser. Endast det nödvändigaste bör ges författningsmässig utformning. Bankinspektionens tillsyn över kreditinstitutet får anses vara tillräcklig garanti för en riktig lagtillämpning. Vill man frånga förslaget om enhetlighet i de allmänna reglerna för de nu berörda kreditinstitutet i fråga om rätten till bunden långgivning synes detta enligt min mening på ett bärande sätt kunna motiveras endast av den principiella uppfattningen att de olika institutens verksamhetsområden även för framtiden bör hållas åtskilda genom lagfästa gränser. En sådan uppfattning skulle innebära ett ståndpunktstagande i gränsdragningsfrågan innan kreditinstitututredningen slutfört sin huvuduppgift. Jag anser av nu anför-

da skäl att man i detta sammanhang så långt som det är möjligt bör acceptera principen om enhetlighet.

Innan jag övergår till att behandla mera konkreta frågor i samband med förslaget vill jag med några ord beröra postbankens ställning.

I kreditinstitututredningens uppdrag ingår, som jag nyss nämnde, bl. a. att söka fastställa målsättningen för postbanken i stort och i detta syfte klarlägga dess ställning och uppgifter i relation till övriga kreditinstitut.

Det nu av kreditinstitututredningen framlagda förslaget till nya löptidsbestämmelser för bankkrediter berör även postbanken. Utredningen har därmed emellertid inte tagit upp huvudfrågan, målsättningen för postbanken i stort. Huvuddelen av utredningens nu aktuella förslag rörande postbanken avses skola inflyta i reglementet angående förvaltningen av de medel, som inestår i postsparbanken och på postgiro. Detta reglemente har Kungl. Maj:t utfärdat i administrativ ordning. Endast i ett avseende berörs postsparbanks- och postgiroförordningarna, som utfärdats med riksdagen. Jag syftar på en ändring i förordningarna varigenom direkt — i överensstämmelse med vad som redan gäller för affärsbanker, sparbanker och jordbrukets kreditkassor — uttrycks rätten för poststyrelsen att i samband med återlån upptaga lån hos allmänna pensionsfonden. Visserligen är både postsparbanks- och postgiroförordningarna i många hänseenden redan så föråldrade — särskilt efter postverkets omorganisation vid årsskiftet 1964/65 (se prop. 1964: 141, SU 136, rskr 295, SFS 1964: 876) — att en mera allmän översyn kan förefalla påkallad omedelbart, även med bortseende från det uppdrag utredningen erhållit. Enligt vad jag erfarit pågår också en dylik översyn inom postbanken. Den föreslagna ändringen i postsparbanks- och postgiroförordningarna bör ses som ett led i denna översyn. Jag anser det emellertid lämpligt att frågan om rätten för poststyrelsen att ta upp lån hos allmänna pensionsfonden behandlas redan i förevarande sammanhang och förordar därför ändringar i postsparbanks- och postgiroförordningarna i saklig överensstämmelse med utredningens förslag.

Kreditinstitututredningens förslag i vad det rör postbanken i övrigt ämnar jag inte beröra ytterligare i det följande, eftersom Kungl. Maj:t äger i administrativ ordning utfärda de bestämmelser i detta hänseende som kan finnas lämpliga.

I vad avser förslagets konkreta utformning vill jag framhålla följande. Gällande regler för affärsbanker, sparbanker och jordbrukets kreditkassor beträffande rätten till bunden kreditgivning är sinsemellan mycket olika. De har tillkommit i olika sammanhang och under påverkan av den allmänna synen på vederbörande kreditinstituts verksamhetsområde. Ett gemensamt drag föreligger dock. Reglerna vilar nämligen alla på principen att kreditgivningen i huvudsak skall vara kortfristig. Principen måste ses mot bakgrunden av att samtliga här berörda kreditinstitut har karaktären av bank, dvs. mottager inlåning från allmänheten på räk-

ning som allmänneligen begagnas av bank. Kreditgivningen är ju i bankinrättningar den viktigaste formen för placering av insättarmedel, och det har av hänsyn till insättarnas trygghet ansetts att kreditgivningen inte bör vara bunden i större utsträckning än vad som är förenligt med villkoren för förfogandet över dessa inlåningsmedel.

Emellertid finns undantag från kortfristighetsprincipen. Affärsbank kan bevilja kredit i räkning på högst ett år, bevilja återlån enligt reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning med längre löptid än sex månader och, i enlighet med bestämmelser i bolagsordningen, utlämna reverslån med längre löptid än sex månader intill 20 % av bankens eget kapital. För sparbanker är undantagen mera vittgående. Sparbank, vars fonder jämte insättarbehållning uppgår till minst 5 milj. kr., kan intill 30 % av summan av insättarbehållning och fonder utlämna vissa slag av in-teckningslån med längre löptid än sex månader. Högst en femtedel av nämnda summa får ställas att förfalla under ett och samma år. Löptiden för lånen får inte överstiga tio år. Särskilda bestämmelser finns angående säkerheten, som allmänt sagt skall bestå av in-teckning i jordbruks-, bostads- eller affärsfastighet inom sparbankens verksamhetsområde. — Utan att ha karaktären av undantag från kortfristighetsprincipen finns det för sparbankernas vidkommande särbestämmelser rörande borgenslån. Lån av nämnt slag som inte är garanterade av staten eller kommun skall förses med en klausul som möjliggör uppsägning till betalning inom tre månader. Sådana lån får vidare utlämnas endast på viss tid och inte utestå längre än femton år. Är lånet ställt på längre återbetalningstid än ett år skall amorteringsskyldighet stipuleras. Vissa dispenser i denna del kan meddelas bl. a. när det gäller studielån. — Vad beträffar jordbrukets kreditkassor är författningsmässigt uttryckligen fastslaget att omsättning av kredit får ske.

Kreditinstitututredningens förslag, för vilket jag tidigare redogjort, innebär i korthet att vissa riktlinjer anges i berörda lagar. Enligt utredningen bör i författningstexten dessutom göras ett allmänt uttalande beträffande nödvändigheten av en viss tidsbalans mellan kreditinstitutens in- och utlåning.

Riktlinjerna föreslås bli enhetliga för affärsbanker, sparbanker, jordbrukskassor och postbanken. Utredningens förslag i fråga om postbanken har jag behandlat i det föregående. Enligt de föreslagna riktlinjerna bör affärsbanker, sparbanker och jordbrukskassor få rätt att inom en kvotdel, nämligen 25 % av summan av eget kapital och inlåning, medge bundna lån av medelfristig karaktär. Förslaget anknyter i stor utsträckning till vad som för närvarande stadgas i fråga om sparbanker. Eftersom stats- och kommungaranterade lån intar en särställning ur soliditetssynpunkt anser utredningen att sådana lån inte bör omfattas av kvoten. Vidare föreslås att de undantagsbestämmelser som för närvarande gäller beträffande åter-

lån bibehålls även i fortsättningen med hänsyn till dessa låns speciella karaktär.

De lån som inte innefattas i kvoten och inte utgör stats- eller kommungaranterade lån eller återlån föreslås skola ha en löptid av högst ett år.

Utredningsförslaget innebär härjämte att vissa nu gällande särregler för de olika kreditinstituten avskaffas. Sålunda föreslås att den särskilda amorteringsskyldigheten i fråga om borgenslån i affärsbanker skall slopas. Vidare slopas de för affärsbanker gällande reglerna om maximering av individuella lånebelopp till 150 000 kr. för bundna lån. För sparbankernas vidare slopas de för affärsbanker gällande reglerna om maximering av individuella lånebelopp till 150 000 kr. för bundna lån. För sparbankernas vidare föreslås att det nuvarande kravet på säkerheter för bundna lån tas bort. Det anses inte nödvändigt att hänföra rätten till bunden långivning till någon viss typ av inlåning. Bestämmelsen att högst viss del av bundna lån får ställas att förfalla under ett och samma år upptas inte i förslaget.

Beträffande räntan uttalar utredningen att den inte heller för framtiden anser några förbehåll erforderliga.

Vad gäller huvudregeln, en löptid av högst ett år, har förslaget inte lett till erinringar under remissbehandlingen. Även de av utredningen framlagda synpunkterna på de föreslagna löptidsbestämmelserna i likviditets- och soliditetshänseende har i princip godtagits av remissinstanserna. Även jag ansluter mig till dessa synpunkter. Det betyder att jag i likhet med utredningen anser det tillräckligt med en allmän föreskrift i de olika lagarna om nödvändigheten av viss tidsbalans mellan kreditinstitutens in- och utlåning på sätt utredningen föreslagit. Det får sedan ankomma på kreditinstitutens ledning att under bankinspektionens tillsyn föra en betryggande likviditets- och soliditetspolitik. Jag ämnar emellertid i det följande återkomma till de speciella frågorna om särskild säkerhet för bundna lån och amorteringsskyldighet.

Även i fråga om den föreslagna ramen för de bundna krediterna har i allmänhet utredningens förslag accepterats. Emellertid har bankinspektionen i sitt remissyttrande framhållit att bundna stats- och kommungaranterade krediter inte skiljer sig från andra bundna krediter med avseende på sin inverkan på kreditinstitutens likviditet. Konsekvensen bjuder, hävdar inspektionen, att en gräns sätts även för dem. Enligt inspektionens mening bör ramen göras gemensam för alla bundna lån.

Att bundna stats- och kommungaranterade krediter skall falla utanför kvoten av medgiven bunden långivning har utredningen föreslagit med hänvisning till dessa låns särställning i soliditetshänseende. Undantagets inverkan i likviditetshänseende har utredningen inte närmare berört. Sparbanksreglerna, vilka enligt utredningen utgjort mönstret för de föreslagna bestämmelserna i detta hänseende, innehåller redan nu en särskild bestämmelse om rätt att meddela bundna stats- eller kommungaranterade lån.

Några likviditetsproblem med anledning härav har mig veterligen aldrig uppstått. Utöver bankinspektionen har inga remissorgan anmält betänkligheter ur likviditetssynpunkt mot det föreslagna undantaget. Som jag nyss sagt bör det givetvis ankomma på ledningen i vederbörande kreditinstitut att föra en betryggande likviditetspolitik. Jag ser sålunda inget skäl att frångå utredningens förslag heller i detta avseende.

Enligt utredningsförslaget bör det ankomma på kreditinstituten att själva avgöra vilka säkerheter som skall föreligga för bundna lån. Bankinspektionen har ifrågasatt om inte vissa säkerhetsföreskrifter alltjämt bör stadgas. Bundna borgenslån bör enligt inspektionens uppfattning lämpligen inte utlämnas av smärre sparbanker och jordbrukskassor.

Som jag anförde bland de allmänna synpunkterna godtar jag utredningens uppfattning att reglerna för här berörda kreditinstitut bör vara enhetliga. Det är, som jag framhöll, mindre lämpligt att fastställa bestämmelser som skiljer de olika kreditinstituten i deras verksamhet innan principiell ståndpunkt tagits i gränsdragningsfrågan. En annan sak är att det även efter ett genomförande av det aktuella utredningsförslaget kommer att finnas åtskilliga sådana bestämmelser. Det ankommer på utredningen att i sitt fortsatta arbete pröva dessa bestämmelser. Jag utgår ifrån att om utredningens förslag genomförs detta inte kommer att leda till att hittills tillämpad försiktighet vid långivningen frångås inom ledningarna för de olika kreditinstituten. Andra remissorgan än bankinspektionen har inte påkallat särskilda säkerhetsföreskrifter för bundna lån. Jag är med hänsyn till det anförda således beredd att acceptera att de särskilda författningsbestämmelserna för sparbanker rörande kravet på säkerheten inom sektorn för tillåten bunden långivning slopas.

Utredningen har även behandlat frågan om behovet av särskilda räntebestämmelser vid bunden långivning och ansett sådana inte vara erforderliga. Enligt bankinspektionens uppfattning skulle det vara lämpligt om en allmän erinran om betydelsen av räntebalans fogades vid den föreslagna föreskriften om tidsbalans mellan in- och utlåningen.

Såsom utredningen framhållit har hittills saknats regler om rätten att bevilja bundna lån till fast ränta. En räntebindning kan leda till fördelar eller nackdelar för ett kreditinstitut, beroende på den allmänna ränteutvecklingen under löptiden. En allmän regel om räntebalans i enlighet med bankinspektionens förslag skulle i praktiken knappast kunna tillämpas på annat sätt än att kreditinstituten i tider som kännetecknas av fluktuerande räntenivå underlät att binda räntan men kanske kunna tolkas som hämmande för kreditinstituten när det gäller deras placeringar i långa obligationer. Jag anser inte tillräckliga skäl föreligga att föreslå införande av en allmän lagregel om betydelsen av räntebalans.

Utredningsförslaget upptar en regel om längsta löptid om tio år för lån som inte garanterats av staten eller kommun. De nuvarande, i banklagen upptagna bestämmelserna om amorteringsskyldighet beträffande borgenslån föreslås skola avskaffas. Bankinspektionen erinrar om att amorteringsskyldigheten finns kvar beträffande borgenslån som utlämnas av sparbank enligt 28 § sparbankslagen. Enligt inspektionens mening bör amorteringsprincipen normalt tillämpas även för affärsbankernas och kreditkassornas bundna lån. Kompletterande bestämmelser härom borde införas i bank- och jordbrukskasselagarna, heter det i inspektionens yttrande.

Regler om amorteringsskyldighet i vad avser bundna lån som inte garanterats av staten eller kommun är betingade av soliditetshänsyn. Föredragande departementschefen påpekade i prop. 1955:3 (s. 84), vari förslaget till banklag lades fram, bl. a. att 1949 års banklagssakkunniga inte velat uppställa amortering som ett obligatoriskt villkor för bundna lån fastän de tänkt sig att sådana lån i regel skulle utformas som amorteringslån. Enligt föredragande departementschefens uppfattning borde emellertid göras en åtskillnad i detta hänseende mellan borgenslån och övriga bundna lån. Beträffande bundna borgenslån ansågs amorteringsskyldighet böra föreskrivas i lag. Undantag kunde dock anses berättigat såvitt avsåg kommun-garanterade lån.

Utredningen har inte lämnat någon särskild motivering till förslaget om avskaffande av amorteringsskyldighet för borgenslån utlämnade av affärsbanker. Ingen ändring föreslås av bestämmelserna i 28 § femte stycket sparbankslagen om amorteringsskyldighet såvitt avser borgenslån i sparbank. Inte heller föreslås någon ändring beträffande vissa andra i nyssnämnda lagrum upptagna särregler rörande borgenslån i sparbank, däribland en bestämmelse om längsta löptid av femton år.

I fråga om amorteringsskyldighet gäller fortfarande samma synpunkter som framfördes vid tillkomsten av banklagen. Amorteringsskyldighet tillämpas i praktiken i större omfattning än vad som för närvarande lagligen föreskrivs och det finns enligt min uppfattning skäl att undersöka om inte de lagliga föreskrifterna bör skärpas. Utredningen bör således i samband med den hittills inte behandlade frågan om bestämmelserna för borgenslån i sparbank ytterligare överväga de synpunkter som kan anläggas på skyldigheten att amortera reellt bundna lån. En förutsättning vid detta övervägande bör vara att amorteringsskyldighet skall vara regel vid all bunden långivning. Jag är emellertid i detta sammanhang inte beredd att vidta någon ändring i sak såvitt gäller amorteringsreglerna.

Eftersom 29 § sparbankslagen efter förslagets genomförande kommer att innehålla föreskrifter även om bundna borgenslån bör en redaktionell ändring vidtas i 28 § på så sätt att bestämmelserna i femte stycket flyttas över till 29 §.

Av det anförda framgår att jag i allt väsentligt förordar ett genomförande av utredningens förslag i denna del. Bank-, sparbanks- och jordbrukskasselagarna bör ändras i enlighet med den inställning jag nu redovisat. En följdändring har därvid befunnits böra ske i lagen den 3 juni 1955 (nr 417) angående införande av nya lagen om sparbanks- och jordbrukskassor. Till den närmare utformningen av bestämmelserna i ändringsförslagen ännar jag återkomma i en specialmotivering.

Förlagslånens ställning som grund för inlåning

Allmänt, gällande ordning m. m.

Utmärkande för förlagslån är dels att lånet brukar tas upp genom skuldförbindelser, som ges ut i stort antal och är avsedda för den allmänna marknaden, s. k. *förlagsbevis*, dels att långivarna har rätt till betalning först efter låntagarens övriga borgenärer.

För affärsbanker, sparbanks- och centralkassor (jordbrukskassorna är förhindrade att driva självständig inlåningsrörelse) gäller bestämmelser om inlåningen. Dessa bestämmelser är olika för de olika instituten. Olikheterna spelar ingen roll i detta sammanhang. Syftet med inlåningsbestämmelserna är huvudsakligen att trygga insättarna men genom sitt innehåll påverkar dessa bestämmelser även kreditinstitutens kapitalplaceringspolitik. I korthet innebär inlåningsreglerna — som för affärsbanker återfinns i 62 § banklagen, för sparbanks- i 27 § sparbankslagen och för centralkassor i 34 § jordbrukskasselagen — följande. Huvudprincipen är att inlåningen inte får överstiga en viss gräns, som står i relation till institutets eget kapital. Man kan därmed säga att inlåningen måste vara »täckt» av detta kapital. Reglerna medger emellertid, att sådan täckning inte behövs om inlåningsmedlen placeras i vissa närmare angivna slag av tillgångar. Det har blivit vanligt att, något oegentligt, kalla sådana tillgångar för täckningsfria tillgångar. Vissa slag av dessa tillgångar är helt täckningsfria, dvs. institutet kan ta emot inlåning till obegränsat belopp i förhållande till det egna kapitalet om inlåningsmedlen placeras i sådana tillgångar. Som exempel på helt täckningsfria tillgångar kan nämnas inlåning hos riksbanken och tillgodohavanden hos riksbanken eller i annat bankinstitut. Andra slags tillgångar, som också uppräknats i de olika lagarna, är täckningsfria bara till en del av sitt värde, eller endast i viss utsträckning. Tillgångar i övrigt är inte täckningsfria. För affärsbanker gäller att den inlåning som inte placeras täckningsfritt måste begränsas till högst fem gånger det egna kapitalet, om detta inte överstiger 5 milj. kr., och till 25 milj. kr. ökat med tio gånger skillnaden mellan det egna kapitalet och 5 milj. kr., om det egna kapitalet är större än 5 milj. kr. För sparbanks- gäller att den inlåning som inte placeras i täckningsfria tillgångar måste begränsas till tolv och en halv gång sparbanks- fonder. Vidare finns en

supplementär regel av vilken framgår att inlåning, som inte placerats i sådana tillgångar som enligt det nyss anförda betecknats som helt täckningsfria, aldrig får överstiga 50 gånger sparbankens fonder. För centralkassor gäller i stort sett samma bestämmelser som för sparbanker; maximigränsen är dock i stället bestämd i relation till centralkassans och de anslutna jordbrukskassornas eget kapital.

Kreditinstitutens förlagsupplåning intar en säregen mellanställning i inlåningshänseende. Reglerna härom, som återfinns bland inlåningsbestämmelserna i de nyss uppräknade lagrummen, är lika för affärsbanker, sparbanker och centralkassor. Kungl. Maj:t kan nämligen medge dels att utställda förlagsbevis inte skall anses som inlåning dels också att nominella värdet av sådana förlagsbevis intill ett belopp motsvarande högst hälften av det egna kapitalet skall likställas med detta. För Kungl. Maj:ts medgivande krävs ansökan av vederbörande institut. Vidare skall Kungl. Maj:t höra fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret samt bankinspektionen innan medgivande lämnas.

Metoden att med förlagslån förstärka det inlåningsgrundande egna kapitalet upptogs första gången i en lag som gällde under åren 1923—1925 (SFS 1923: 114). Lagen, som endast berörde affärsbanker, tillkom på förslag av dåvarande bank- och fondinspektionen i en situation då vissa banker måst ta i anspråk de egna fonderna för att täcka förluster och därför tenderade att överskrida det i banklagen stadgade inlåningsmaximum. Anordningen var av provisorisk karaktär och avsåg att möta ett temporärt behov av inlåningsgrundande kapital intill dess rörelsen medgivit ett återuppbyggande av det egna kapitalet. Inspektionen framhöll i sitt förslag att ett av bank upplånat förlagskapital, som i förmånsrätthänseende placerats efter bankens övriga skulder, till sin natur stod så nära en bankens egen fond att det vid beräkning av inlåningsmaximum borde kunna jämföras med en sådan fond.

Frågan om förlagskapitalets ställning återupptogs av 1949 års banklags-sakkunniga (SOU 1952: 2), vilka i stort sett kunde ansluta sig till nyssnämnda uppfattning. Dock ansåg de sakkunniga att sådant lån borde få grunda inlåningsrätt endast i begränsad utsträckning, eftersom förlagslån inte utgjorde ett till banken lika bundet kapital som aktiekapitalet. I förekommande fall borde bank under förlagslånets löptid vidta sådana åtgärder att inte inlåningsrätten vid lånelidens slut hastigt minskades. Från denna utgångspunkt föreslog de sakkunniga dels att utställda förlagsbevis inte skulle räknas som inlåning, dels att med eget kapital skulle få likställas av banken utgivna förlagsbevis intill ett belopp motsvarande högst hälften av bankbolags aktiekapital, dock endast under förutsättning att betalning för bevisen kunde av långivaren krävas tidigast efter fem år. I banklagen upptogs inte inskränkningen att förlagsbevisens löptid skulle vara längre än fem år. Emellertid intogs ett stadgande att frågor om att undanta förlagslån från kapitaltäckningskravet och att räkna förlagsbevis såsom eget kapi-

tal skulle i varje särskilt fall prövas av Kungl. Maj:t. I stadgandet föreskrevs också att Kungl. Maj:t skulle ange de närmare villkoren för dispens. Föredragande departementschefen anförde i motiven bl. a. (prop. 1955: 3 s. 115).

Spörsmålet om förlagsupplånningens inlåningsrättsliga behandling är — — — av den beskaffenhet, att ett slutligt ståndpunktstagande bör ske först i samband med övervägandena om gemensamma inlåningsregler för de olika typerna av inlåningsinstitut. I avvaktan härpå torde det dock — — — böra öppnas möjlighet för Kungl. Maj:t att efter prövning i varje särskilt fall medge bank rätt dels att avdra förlagsupplånningen från inlåningen, dels att högst till belopp motsvarande halva aktiekapitalet lägga förlagskapital till grund för inlåning. Lämpligheten av att uppställa viss återstående minsta löptid såsom förutsättning för att förlagslån skall få vara inlåningsgrundande synes mig starkt kunna ifrågasättas. Godtas det av mig förordade systemet med dispens torde det emellertid icke vara erforderligt att nu ta slutlig ställning i denna fråga utan torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att pröva de närmare villkoren för dispens.

Därefter har motsvarande bestämmelser intagits i sparbankslagen och jordbrukskasselagen. Angående motiveringen för sparbanks se prop. 1955: 151 s. 143 och för centralkassor se prop. 1956: 122 s. 69.

Svenska bankföreningens hemställan och kreditinstitututredningens utlåtande

I sin framställning påpekar *bankföreningen* att ett framträdande drag i den svenska ekonomins utveckling under de senaste åren har varit en kraftig expansion av inlåningen i affärsbankerna. Därmed har följt en motsvarande successiv ökning i behovet av täckningskapital. För att anskaffa sådant står, framhåller föreningen, tre utvägar till buds, nämligen fondökning, nyemission av aktier och utgivande av förlagsbevis. Att mera avsevärt öka takten i den interna fonduppbbyggnaden skulle ej minst med hänsyn till beskattningen stöta på stora svårigheter. Även nyemissioner av aktier är på grund av skattebestämmelserna en dyr finansieringsform. Därtill kommer att sådana nyemissioner ökar trängseln på aktiemarknaden och därigenom kan försvåra industrins möjligheter att draga till sig riskvilligt kapital. Från många synpunkter framstår för föreningen därför utgivande av förlagsbevis som den lämpligaste lösningen.

Under de senaste åren har också förlagslånevägen i stor utsträckning anlåtats av bankerna, heter det vidare i framställningen. Några negativa verkningar härav har inte framträtt, utan erfarenheterna har varit goda. Numera torde det sålunda vara allmänt erkänt att förlagslånekapital utgör ett lika gott skydd för insättarna som aktiekapital och fonder.

Enligt bankföreningens mening bör därför tiden nu vara mogen att uppjuka villkoren för bankernas rätt att likställa medel, som upplånats mot förlagsbevis, med eget kapital. Föreningen anser det sålunda ej längre böra

vara behövt att bibehålla kravet på Kungl. Maj:ts tillstånd i varje särskilt fall. I banklagen bör, sägs det, kunna inskrivas en generell rätt för bankerna att inom vissa gränser utnyttja förlagslånekapital som underlag för inlåning. Föreningen finner dessutom att dessa gränser utan olägenhet bör kunna vidgas betydligt i jämförelse med den nuvarande ramen, vilken, såsom nämnts, innebär en maximering till ett belopp motsvarande hälften av aktiekapitalet.

Bankföreningen säger sig vidare vara medveten om att spørsmålet om den framtida utformningen av reglerna angående kreditinrättningarnas inlåningsrätt är föremål för prövning inom kreditinstitututredningen. Emellertid är det enligt föreningen i hög grad angeläget att en snabb lösning kan åvägabringas beträffande den del av detta spørsmål som rör rätten att räkna förlagsupplåning som eget kapital. Det utrymme härför som för närvarande står till buds är nämligen redan till fullo utnyttjat i det övervägande flertalet affärsbanker.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer bankföreningen att Kungl. Maj:t måtte ge kreditinstitututredningen direktiv att till förtursbehandling ta upp frågan om en vidgning i enlighet med de i framställningen angivna riktlinjerna av bankernas rätt att vid tillämpning av bestämmelserna om kapitaltäckning för inlåningen likställa beloppet av utställda förlagsbevis med eget kapital.

Kreditinstitututredningen har avgett utlåtande över bankföreningens framställning.

I utlåtandet framhålls att utredningen ännu inte tagit slutlig ställning till inlåningsrättens framtida utformning och därmed heller inte till förlagslåneplats i inlåningsrättshänseende. Med hänsyn till det akuta behovet av ökad inlåningsrätt, som bankföreningen pekat på, har emellertid utredningen inte något att erinra mot en provisorisk uppmjukning av de nuvarande bestämmelserna om förlagslån som underlag för inlåningsrätt. Utredningen förordar därför, att banklagen ändras så att affärsbank medges möjlighet att med eget kapital få likställa förlagsbevis intill ett belopp motsvarande högst bankens aktiekapital.

Utredningen kan inte finna att några speciella skäl föreligger för att bibehålla kravet på Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall i fråga om rätt att likställa förlagslån med eget kapital. Utredningen tillstyrker sålunda bankföreningens hemställan om att kravet på Kungl. Maj:ts prövning utgår ur banklagen. I den mån särskilda villkor beträffande förlagslånekonstruktion bedöms erforderliga kan, påpekas det i utlåtandet, sådana villkor i generell form intagas i lagtexten.

Slutligen förordar utredningen att motsvarande provisoriska ändringar genomförs i sparbankslagen och i jordbrukskasselagen. Sparbank bör således få möjlighet att med egna fonder likställa förlagsbevis intill ett belopp motsvarande högst sparbankens reservfond och centralkassa möjlig-

het att med eget kapital få likställa förlagsbevis intill ett belopp motsvarande högst centralkassans och de anslutna jordbrukskassornas eget kapital. Dessutom bör enligt utredningen kraven på Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall även utgå ur sparbankslagen och jordbrukskasselagen.

Varken bankföreningen eller kreditinstitututredningen har framlagt förslag till författningstext.

Remissyttrandena

Remissinstanserna har haft tillfälle att yttra sig över både bankföreningens framställning och kreditinstitututredningens utlåtande. Inställningen har över lag varit positiv.

Behovet av uppmjukning av gällande bestämmelser om förlagslånen ställning som inlåningsrättsgrundande kapital synes i första hand gälla affärsbankerna och centralkassorna. *Bankinspektionen* anför att flertalet affärsbanker i allt väsentligt utnyttjat möjligheten att nyttja förlagskapital som grund för inlåningen; några har, sägs det, helt uttömt sina resurser i detta hänseende. För dem som så gjort återstår endast att tillskapa nya vinstmedel, vartill möjligheterna är begränsade, eller att öka aktiekapitalet genom nyemission. — Ingen sparbank har ännu begagnat sig av möjligheten att ge ut förlagsbevis, medan två centralkassor använt denna utväg, upplyser inspektionen vidare. Den ena centralkassan uppges redan ha maximalt utnyttjat sin möjlighet. Den andra sägs ha tagit över halva utrymmet i anspråk. Inspektionen påpekar att centralkassorna inte har den möjligheten som affärsbankerna har att växla mellan förlagsbevis och aktieemissioner. Dessutom föreligger enligt inspektionen begränsade förutsättningar för jordbrukets kreditkassor att tillskapa nytt kapital genom vinstmedel. Centralkassorna kan därför ha ett mera påtagligt behov av förlagsupplåning än de andra kreditinstituten, heter det i inspektionens yttrande.

Sveriges jordbrukskassaförbund framhåller att expansionen av inlåningen för jordbrukets kreditkassor varit större än för affärsbankerna under senare år. Under de senaste sex åren har kreditkassorna mer än fördubblat sin inlåning, sägs det. Inlåningsökningen kräver kapitaltäckning. Kapitalökning i kreditkassorna kan liksom i affärsbanker ske genom fondökning, men i stället för aktiekapital har kassorna insatskapital, påpekar jordbrukskassaförbundet. Lönsamheten i jordbruket har emellertid, fortsätter jordbrukskassaförbundet, inte varit sådan att det framstått som rimligt att begära av medlemmarna att de utöver investeringar i sina egna jordbruksfastigheter också skulle göra väsentligt ökade kapitalinsatser i kreditkassorna. Jordbrukskassaförbundet lämnar härefter samma uppgift som bankinspektionen om centralkassornas hittillsvarande praxis i fråga om utnyttjandet av förlagslån.

Vissa remissinstanser framlägger allmänna synpunkter på förlagslårens ställning och anknyter till dessa synpunkter sina reflexioner över bankföreningens och kreditinstitututredningens förslag.

Sälunda framhåller *riksbanksfullmäktige*, att kravet på att bankerna skall redovisa eget kapital i viss relation till inlåningen tillkommit främst i insättarnas intresse och syftar till att ge dem ökad trygghet för medel som inlånas i bankerna. Vid sidan av det synliga egna kapital som bl. a. av denna anledning måste finnas har emellertid hos de olika bankerna gjorts avsättningar till värderingskonton och andra reserveringar av i allmänhet betydande omfattning, påpekar fullmäktige. Det är dessa reserver som i första hand tas i anspråk, om förluster inträffar på en banks placeringar. Man kan mot bakgrunden härav säga, fortsätter fullmäktige, att »kapitaltäckningen» inom banksystemet numera är betydligt större än som framgår av förhållandet mellan det synliga egna kapitalet och inlåningen. Det synes därför inte behöva inge några betänkligheter, om en viss eftergift i kravet på eget kapital görs, och i stället bankerna medges rätt att räkna förlagslån såsom inlåningsrättsgrundande. Fullmäktige erinrar om att en sådan eftergift redan gjorts i den nuvarande banklagstiftningen, enligt vilken förlagskapital intill ett belopp av halva aktiekapitalet kan få räknas likställt med det egna kapitalet. Denna finansieringsform har under de senaste åren kommit att utnyttjas i stor utsträckning, och i flera fall har utrymmet för den nu helt tagits i anspråk, heter det vidare i yttrandet. Fullmäktige har dock ingenting att erinra mot att den ytterligare utvidgas och tillstyrker därför att såsom en temporär lösning på kapitaltäckningsproblemet — i avvaktan på kreditinstitututredningens förslag i frågan — såväl affärsbanker som sparbanker och jordbrukets centralkassor erhåller rätt att i inlåningshänseende likställa förlagslån med eget kapital på sätt utredningen förordat i sitt utlåtande. Detta innebär, säger fullmäktige, att förlagslånerätten i nu berörd mening skulle komma att uppgå till aktiekapitalets hela belopp hos affärsbankerna, till reservfondens belopp hos sparbankerna och till summan av det egna kapitalet hos centralkassor och jordbrukskassor. — Enligt gällande bestämmelser erfordras Kungl. Maj:ts medgivande från fall till fall för att få jämställa förlagskapital med eget kapital, anför fullmäktige fortsättningsvis. I likhet med utredningen anser fullmäktige en sådan prövning icke längre vara erforderlig. Såsom redan gäller beträffande kreditaktiebolagen, synes enligt fullmäktige en obetingad rätt böra tillkomma även bankerna att, i den utsträckning som kan komma att föreskrivas i banklagarna, räkna förlagskapital såsom inlåningsrättsgrundande.

Riksgäldsfullmäktige anför.

Fullmäktige vill erinra om att de nuvarande inlåningsreglerna för affärsbankerna liksom också för sparbanker och centralkassorna framkommit som resultat av en av utvecklingen betingad, fortgående liberalisering i fråga om gränserna för inlåningsrättens omfattning samt att spørsmålet om

förlagsupplåningens inlåningsrättsliga behandling fått en allenast provisorisk lösning i gällande banklagstiftning i avvaktan på närmare överväganden om gemensamma inlåningsregler för de olika typerna av inlåningsinstitut. Fullmäktige har för sin del icke något att erinra mot att man nu, på sätt förordats av kreditinstitututredningen, söker anpassa inlåningsbestämmelserna för affärsbankerna efter den fortgående starka ökningen av inlåningsvolymen. Vid bifall härtill torde jämväl såsom utredningen föreslagit motsvarande ändringar böra vidtas i sparbankslagen och jordbrukskasselagen. Fullmäktige, som finner det otillfredsställande med inlåningsbestämmelser så konstruerade, att de tid efter annan påkallar jämkningar i anslutning till inlåningsvolymens ökning, vill emellertid understryka angelägenheten av att frågan om den framtida utformningen av de ifrågavarande kreditinstitutens inlåningsrätt snarast får en mera permanent lösning.

I samband med diskussion av den föreslagna ramen för rätten att i inlåningshänseende likställa förlagskapital med eget kapital kommer *bankinspektionen* in på frågan om förlagskapitalets ställning. De skäl som tidigare anförts för en begränsning har alltså relevans, framhåller inspektionen. Beträffande speciellt affärsbankerna utgör bankens aktiekapital och fonder obestriddligen en fastare grund för rörelsen än ett förlagskapital. Med hänsyn till den skillnad som i detta hänseende finns mellan det egna kapitalet och förlagskapitalet bör kapital av det senare slaget enligt inspektionen endast i begränsad omfattning få utgöra underlag för inlåningen. Erfarenheterna av förlagskapitalets användning som inlåningsunderlag har emellertid varit positiva och inspektionen har inte något att erinra mot en viss vidgning av den angivna ramen i och för sig. Hur långt man därvid skall gå är en avvägningsfråga, vid vars avgörande får beaktas bl. a. åtgärdens karaktär av kortvarigt provisorium i avbidan på inlåningsrättsfrågans slutliga lösning. Den av kreditinstitututredningen förordade höjningen — från ett belopp motsvarande halva aktiekapitalet till ett belopp motsvarande hela aktiekapitalet — framstår för inspektionen mot bakgrunden härav som ett mycket långtgående förslag. Något siffermaterial till belysande av behovet av en så långtgående lättnad i förevarande avseende har inte heller presterats, fortsätter inspektionen. Emellertid vill inspektionen inte direkt motsätta sig att gränsen provisoriskt bestäms på sätt utredningen förordat. I detta sammanhang framhåller inspektionen att frågan i vilken mån förlagskapital skall få användas såsom inlåningsunderlag inte bör bedömas isolerad utan att den bör vid det slutliga avgörandet insättas i det större sammanhang som hela komplexet om inlåningsrätten utgör. Synen på förlagskapitalets ställning kan bli annorlunda, om exempelvis bestämmelserna om fondrelation skulle ändras, påpekar inspektionen. Dessa synpunkter är tillämpliga även på sparbanker och centralkassor, heter det i inspektionens yttrande.

Svenska sparbanksföreningen, som tillstyrker bankföreningens och kreditinstitututredningens förslag, framhåller att den förutsätter att motsvarande betraktelsesätt även skall tillämpas för kreditaktiebolagen. Någon änd-

ring i lagen om kreditaktiebolag är visserligen inte behövlig, anför sparbanksföreningen, men däremot fordras att förslag till de ändringar i dessa företags bolagsordningar varom i så fall blir fråga bedöms positivt av Kungl. Maj:t.

Såsom tidigare nämnts har varken bankföreningen eller kreditinstitututredningen framlagt förslag till författningstext. Utredningen framhåller i utlåtandet att i den mån särskilda villkor för förlagslånens konstruktion bedöms vara erforderliga kan sådana villkor i generell form tas in i lagtexten. Om den konkreta utformningen av uppmjukningen i förlagslånebestämmelserna har endast *bankinspektionen* uttalat sig.

Vid sin dispensprövning av dessa ärenden, påpekar bankinspektionen, har Kungl. Maj:t meddelat de särskilda bestämmelser rörande förlagslånens konstruktion, som ansetts erforderliga. Med bestämmelserna har, i överensstämmelse med uttalanden i förarbetena, avsetts att mildra olägenheten av att marginalkapitalet till viss del är tillgängligt endast under en begränsad tid. Härigenom kommer förlagskapitalet, även sedan det formellt upphört att vara inlåningsgrundande, likväl att under en övergångstid de facto tjänstgöra som marginalkapital. Fram till augusti 1963 har denna övergångstid regelmässigt bestämts till två år. Riksbanken har emellertid efter hand ändrat lånevillkoren vid emission av förlagslån. Medan lån utgivna före år 1961 var helt amorteringsfria, har riksbanken sålunda beträffande lån utgivna därefter föreskrivit årliga amorteringar, för lån utgivna år 1961 under de sista tio åren av lånens löptid, för lån utgivna år 1962 under de sista femton åren av löptiden och för lån utgivna år 1963 och senare under hela löptiden. Inspektionen framhåller vidare att, eftersom amorteringsföreskrifterna tillgodoser samma behov av en successiv avveckling av lånen som regeln om en tvåårig övergångstid avsett att fylla, Kungl. Maj:t efter förslag från inspektionen alltsedan augusti 1963 har medgivit att kravet på begränsning av den tid, under vilken det upplånade kapitalet får likställas med eget kapital, kan eftersättas beträffande lån, för vilka föreskrivs årliga amorteringar under lägst tio år. Sedermera har även lånevillkoren för de äldre utelöpande lån, beträffande vilka föreskrivits amorteringar under lägst tio år, ändrats i enlighet härmed, påpekar inspektionen. — I likhet med 1949 års banklagssakkunniga, heter det vidare i yttrandet, finner inspektionen Kungl. Maj:ts dispensprövning inte längre erforderlig. En förutsättning för ett slopande härav bör enligt inspektionen emellertid vara — såsom också de sakkunniga förordade — att man i respektive lagar tar in en generell bestämmelse, som garanterar en sådan successiv avveckling av förlagslånen att inte under ett och samma år till betalning förfaller större belopp än som kan anses förenligt med en försiktig politik. Detta syfte, framhåller inspektionen, torde för *affärsbankernas* del kunna nås genom att i 62 § sista stycket banklagen tas in en bestämmelse av följande innehåll.

»Vid beräkning av bankbolags inlåningsrätt skall dess skuld på grund av utelöpande förlagsbevis icke anses såsom inlåning. Intill ett belopp motsvarande bolagets aktiekapital må nominella värdet av sådana förlagsbevis likställas med bolagets eget kapital som grund för inlåningsrätt. Överstiger den del av bolagets skuld på grund av utgivna förlagsbevis, för vilken långivare under något av de närmast följande fem kalenderåren kan kräva betalning, en tiondel av bolagets aktiekapital, må dock överskjutande belopp icke i nu förevarande avseende likställas med bolagets eget kapital.»

För *sparbankernas* del anser bankinspektionen en provisorisk lagstiftning ganska onödig med hänsyn till att något behov, som tidigare berörts, inte föreligger. Skulle likformighetsskäl tala för att sparbankerna får samma rätt i förevarande hänseende, motsätter sig inspektionen inte detta. Inspektionen föreslår för sparbankernas vidkommande en omformulering av 27 § tredje stycket sparbankslagen i nära överensstämmelse med det nyssnämnda förslaget för affärsbankerna. På samma sätt som för närvarande är fallet skall dock enligt inspektionens förslag uttrycket »sparbanks reservfond» i stället för uttrycket »bolagets aktiekapital» ange underlaget för beräkning av inlåningsrättsgrundande förlagskapitals maximala belopp.

Det har i det föregående framhållits att bankinspektionen finner *centralkassorna* ha ett mera påtagligt behov än sparbanker av förlagsupplåning för att kunna bredda inlåningsunderlaget. Inspektionen påpekar att problemet för centralkassornas del emellertid inte är helt likartat med affärsbankernas. Affärsbankernas aktiekapital motsvaras hos kassorna av ett insatskapital och detta kan i motsats till aktiekapitalet uttagas av utträdande medlemmar. Risk föreligger således för, säger inspektionen, att insatskapitalet kan minska. Om inlåningsrätten grundas på ett förlagskapital, som står i relation även till insatskapitalet, får en minskning av insatskapitalet en dubbel effekt på inlåningsrätten. Denna obestriddliga svaghet i metoden får dock inte övervärderas, menar inspektionen. Det egna kapitalets normala tillväxt genom vinstmedel och återbärningar torde nämligen oftast kompensera bortfallet av insatser. Några verkliga betänkligheter mot att centralkassorna får samma möjligheter som de andra kreditinstituten torde därför enligt inspektionen knappast behöva hysas. Inspektionen vill dock inte underlåta att påpeka de speciella förhållanden som är förknippade med centralkassornas förlagsupplåning och som i högre grad än för de andra instituten motiverar en försiktig politik. — Inspektionen framlägger förslag till författningstext även för centralkassorna. Liksom för sparbankerna anknäyer förslaget till det tidigare återgivna förslaget beträffande affärsbanker.

Departementschefen

Förlagsbevis är skuldförbindelser som ges ut i stort antal och är avsedda för den allmänna marknaden. Förlagsbevisen utmärkes av att de medför rätt till betalning först efter utfärdarens övriga borgenärer.

Metoden att genom förlagslån förstärka det egna kapitalet är inte ovanlig. Även inom kreditinstitutens verksamhetsområde sker ofta sådan kapitalförstärkning.

Förlagsupplåningen är en form av inlåning som alla andra i kreditinstitutens verksamhet men på grund av förlagslånenens särskilda ställning i prioritetshänseende finns speciella bestämmelser som i inlåningsavseende reglerar denna lånetyp. Det finns således, som jag tidigare nämnt, möjlighet att undanta förlagsupplåningen från reglerna om kapitaltäckning. Dessutom kan — efter dispens av Kungl. Maj:t — förlagskapital intill ett belopp av högst hälften av aktiekapitalet för affärsbanker, reservfonden för sparbanker och eget kapital för centralkassor få likställas med det egna kapitalet som grund för inlåningsrätt.

Svenska bankföreningen har begärt att kreditinstitututredningen — som enligt sina direktiv bl. a. har att utreda frågan om förlagslånenens ställning — måtte få i uppdrag att med förtur behandla denna fråga. Bankföreningen har därvid hävdad att en kraftig expansion av inlåningen i affärsbankerna ägt rum de senaste åren till följd av den svenska ekonomins utveckling. Denna expansion har fått till följd en motsvarande successiv ökning av behovet av täckningskapital, framhåller bankföreningen. Möjlighet att anskaffa sådant täckningskapital föreligger på tre olika vägar, nämligen dels genom fondökning, dels genom nyemission av aktier och dels genom utgivande av förlagsbevis. Bankföreningen anför i sin hemställan att det från många synpunkter, framför allt av ekonomiska skäl, framstår som den lämpligaste lösningen att utge förlagsbevis. Bankföreningen påpekar att förlagslånevägen i stor utsträckning anlitats av bankerna under de senaste åren och att några negativa verkningar inte har framträtt. Tiden bör sålunda enligt bankföreningens mening nu vara mogen för en uppmjukning av bankernas rätt att likställa förlagskapital med eget kapital. Det särskilda dispenskravet anses sålunda inte behöva bibehållas. Vidare torde enligt bankföreningens uppfattning den nuvarande ramen för möjligheten att likställa förlagskapital med eget kapital utan olägenhet kunna vidgas betydligt.

Över bankföreningens framställning har kreditinstitututredningen avgett utlåtande. I detta utlåtande framhålls att utredningen ännu inte tagit slutlig ställning till inlåningsrättens framtida utformning och inte heller till förlagslånenens plats i inlåningsrättshänseende. Utredningen har emellertid ingenting att erinra emot en provisorisk uppmjukning av de nuvarande bestämmelserna om förlagslån som underlag för inlåningsrätt. Utredningen förordar att banklagen ändras så att affärsbank medges möjlighet att med eget kapital likställa förlagsbevis intill ett belopp motsvarande högst bankens aktiekapital. Utredningen förordar vidare att motsvarande provisoriska ändringar också genomförs för sparbankers och centralkassors vidkommande i sparbankslagen respektive jordbrukskasselagen. Sparbank bör

enligt utredningen således få möjlighet att med egna fonder få likställa förlagsbevis intill ett belopp motsvarande högst sparbankens reservfond. Centralkassa föreslås få möjlighet att med eget kapital likställa förlagsbevis intill ett belopp motsvarande högst centralkassans och de anslutna jordbrukskassornas eget kapital. Utredningen föreslår härjämte att kraven på dispens slopas.

Remissinstanserna har inte motsatt sig de provisoriska ändringsförslagen. Bankinspektionen framhåller dock att, om dispensprövningen slopas, vissa bestämmelser kan vara erforderliga i syfte att mildra olägenheten av att marginalkapitalet till viss del är tillgängligt endast under en begränsad tid. Förlagskapital skall ju nämligen återbetalas till långivarna. Inspektionen erinrar om att Kungl. Maj:t vid sin dispensprövning meddelat de särskilda bestämmelser som behövs i detta hänseende. Inspektionen förordar föreskrifter för såväl affärsbanker som sparbanker och jordbrukets kreditkassor av innebörd att om avbetalning på förlagslåneskuld, som skall amorteras inom de närmast följande fem åren, något av dessa år till sitt belopp överstiger en tiondel av aktiekapitalet eller motsvarande beräkningsgrund, det överskjutande beloppet inte skall få grunda inlåningsrätt.

Även jag anser att en provisorisk uppmjukning av de nuvarande reglerna om förlagskapitalets ställning i inlåningshänseende kan ske. Jag förordar således en lösning i enlighet med vad kreditinstitututredningen föreslagit. Av skäl som bankinspektionen framhållit bör lagliga föreskrifter också ges beträffande de förutsättningar under vilka förlagskapital skall få räknas som inlåningsrättsgrundande. De föreskrifter jag föreslår överensstämmer i sak med inspektionens förslag. Lösningen bör i rimlig utsträckning både tillgodose säkerhetskravet och lämna kreditinstituten möjligheter att även med medelfristig förlagsupplåning, dvs. förlagsupplåning där löptiden ligger mellan ett och tio år, vidga basen för inlåningsrätten.

De nu berörda förslagen föranleder ändringar i 62 § sista stycket banklagen, 27 § tredje stycket sparbankslagen och 34 § sista stycket jordbrukskasselagen.

Sparbanks rätt att bevilja checkräkningskredit

Gällande ordning m. m.

Sparbank kan numera -- efter sparbankslagens ikraftträdande — driva checkräkningsrörelse. Inlåning på valfri räkning medges nämligen i 25 § första stycket sparbankslagen och enligt 28 § andra stycket har sparbank rätt att bevilja checkräkningskredit. I båda fallen gäller begränsningar. Inlåningen är i fråga om andra räkningar än sparbanksräkning begränsad till ett sammanlagt belopp motsvarande 20 % av de medel som enligt se-

naste bokslut inestår på sparbanksräkning. Checkräkningskredit får beviljas till belopp i varje särskilt fall av högst 25 000 kr.

I 1892 års sparbankslag fanns förbud för sparbank att redan vid anfordran återbetala insatt belopp. Inte heller fick sparbank lämna lån mot annat fordringsbevis än skuldebrev. Genom dessa bestämmelser hindrades sparbankerna sålunda att bedriva in- eller utlåning på vad som numera kallas checkräkning. Man ville nämligen hindra sparbankerna från att beträda området för affärsbankernas verksamhet, något som skulle vara ägnat att »leda sparbankerna in i en ojämn tävlan, under vilken de möjligen skulle se sig nödsakade till eftergifter i fråga om kravet på säkerhet för de medel, vilkas vård blivit dem anförtrodd».¹ En viss lättnad medgavs år 1915, då möjlighet bereddades sparbankerna att träffa avtal med jordbrukskassa om öppnande för kassan av löpande räkning eller kreditivräkning.

Enligt 1948 års sparbankssakkunniga kunde checkräkningen accepteras som inlåningsform men inte som utlåningsform för sparbankerna. Rätten att driva checkräkningsrörelse infördes emellertid vid departementsbehandlingen av de sakkunnigas förslag. (Se prop. 1955: 151 s. 121, 222, 227.) En viss utvidgning skedde år 1962 (se prop. 1962: 185).

Svenska sparbanksföreningens framställning

Efter en redogörelse för bakgrunden till gällande regler för sparbankernas rätt att bevilja checkräkningskredit framhåller sparbanksföreningen att begränsningen i denna rätt grundar sig på vad man i äldre tider ansåg vara sparbanksmässigt respektive affärsbanksmässigt. Dessa värderingar torde sakna relevans i dagens läge, anser föreningen. De är därför mogna för omprövning. Föreningen erinrar härefter om att gränsdragningsproblemen visserligen för närvarande uppmärksammas av kreditinstitututredningen. Då sparbankerna redan äger rätt att i viss utsträckning bevilja checkräkningskredit, heter det vidare i föreningens framställning, skulle en anpassning av denna rätt till utvecklingen inom näringslivet och samhället i övrigt enligt föreningens mening inte innebära något föregripande av utredningens överväganden och förslag. En sådan anpassning har ju redan, sägs det, vidtagits utan avvaktande på utredningen i och med att bestämmelserna om insättningsmaximum och s. k. fri sektor i sparbankerna i betydlig utsträckning liberaliserats. Föreningen anför i fortsättningen.

Inte heller torde de tekniska förhållanden, som tidigare ansetts utgöra skäl för en maximering av checkräkningskrediter för sparbanker längre föreligga. I vart fall synes det inadekvat, att större sparbanker, som äger rätt att bevilja och även beviljar miljonkrediter, inte skulle kunna anförtros rätten att bevilja en checkräkningskredit på större belopp än 25 000

¹ 1891 Års sparbankskommittés betänkande s. 54.

kr. mot betryggande säkerheter. Givetvis finnes fortfarande ett flertal mindre sparbanker, för vilka nu gällande bestämmelse inte kan sägas medföra några olägenheter, men för medelstora och större sparbanker innebär den en otillfredsställande inskränkning av verksamheten. För dessa sparbanker synes begränsningen helt kunna upphävas, ej minst i betraktande av storleken och omfattningen av deras kreditgivning i övrigt. En jämförelse med andra kreditinstitut i motsvarande storleksordning ger stöd för denna uppfattning.

Sparbanksföreningen berör vidare de praktiska olägenheterna av nuvarande begränsning av möjligheterna att bevilja checkräkningskredit. Förändringarna i de ekonomiska behoven hos sparbankernas kunder har kommit begränsningen att kännas alltmer besvärande. Från näringslivets sida ställs allt större krav på krediter. Detta krav kommer främst från egenföretagarna på orten inom jordbruk, industri, hantverk och handel. Bestämmelsen om maximibelopp för checkräkningskredit har därvid visat sig innebära ett allvarligt hinder för sparbankernas medverkan, konstaterar föreningen i framställningen. Redan penningvärdets fall borde enligt föreningen motivera en ändring.

Sparbanksföreningen framhåller att den inte kan finna de skäl bärande som angavs för begränsning av rätten att bevilja checkräkningskredit vid tillkomsten av sparbankslagen. Under åberopande av vad föreningen anfört i sin framställning hemställer föreningen om sådan ändring av sparbankslagen att sparbank får obegränsad rätt att bevilja checkräkningskredit. Om det för mindre sparbankers del anses nödvändigt att fortfarande behålla viss inskränkning i denna rätt, torde bestämmelse härom lämpligen kunna införas i vederbörande sparbanks reglemente, heter det avslutningsvis i framställningen.

Remissyttrandena

Under remissbehandlingen har inte gjorts några erinringar mot bifall till sparbanksföreningens hemställan. Några remissinstanser har framhållit att frågan bör behandlas av kreditinstitututredningen.

Kreditinstitututredningen anför att hinder inte synes möta att slopa maximeringen för checkräkningskrediter eftersom checkräkning som utlåningsform inte innebär någon avvikelse från sparbanks utlåning i övrigt såvitt avser kravet på fullgod säkerhet och någon begränsning av kreditbeloppet inte stadgas för denna övriga utlåning.

Bankinspektionen framhåller att de tekniska förhållanden som tidigare anförts som skäl för begränsning av sparbankernas rätt att bevilja checkräkningskredit inte längre kan åberopas som skäl mot att tillmötesgå sparbankernas hemställan sedan viss erfarenhet av denna kreditform numera vunnits. Betänkligheter mot bifall till framställningen synes inte heller

från kreditbedömningssynpunkt föreligga, anser inspektionen, eftersom i princip samma säkerhetskrav upprätthålls både vid utlåning på checkräkning och vid annan utlåning. Inspektionen, som inte anser att det behövs någon generell begränsning av rätten att bevilja checkräkningskredit, tillstyrker därför framställningen. — Skulle i något fall en sparbanks huvudmän finna lämpligt att reducera beloppet för checkkreditgivning, står det dem fritt att i vederbörlig ordning införa bestämmelser härom i reglementet, påpekar inspektionen till sist.

Riksbanksfullmäktige erinrar om att någon begränsning av kreditbeloppet för checkräkning inte gäller för jordbrukskassor och ser inga skäl för att begränsningen för sparbanker bibehålles.

Departementschefen

Sparbank har länge varit förhindrad att driva checkräkningsrörelse. Man har nämligen velat undvika att sparbankerna skulle råka in i ojämn konkurrens med affärsbankerna och därigenom eftersätta den nödiga omsorgen om insättarnas medel. I och med nuvarande sparbankslag har dock sparbankerna erhållit begränsad rätt att driva checkräkningsrörelse. Inlåning på annan räkning än sparbanksräkning, således bl. a. på checkräkning, får ske till 20 % av de medel som inestår på sparbanksräkning. Kredit i checkräkning får beviljas till ett belopp i varje särskilt fall av högst 25 000 kr.

Svenska sparbanksföreningen har hemställt om obegränsad rätt för sparbanker att bevilja checkräkningskredit. Som skäl för sin hemställan har sparbanksföreningen anfört att utvecklingen på det ekonomiska området har gjort att den nuvarande begränsningen kommit att kännas alltför besvärande. Från näringslivets sida ställs allt större krav på krediter, framhålls det. Kraven kommer främst från egenföretagare inom orten. — De nuvarande begränsningarna grundar sig enligt sparbanksföreningen på ett äldre synsätt. Detta synsätt torde sakna relevans i dagens läge, anser sparbanksföreningen, och är därför moget för omprövning. Sparbanksföreningen uppger sig vara medveten om att gränsdragningsproblem i samband med kreditinstitutens verksamhet är uppmärksammade av kreditinstitututredningen. En anpassning av sparbankernas redan föreliggande rätt att bevilja checkräkningskredit till utvecklingen inom näringsliv och samhälle innebär emellertid enligt sparbanksföreningens uppfattning inte något föregripande av utredningens överväganden och förslag.

Sparbanksföreningens framställning har inte mött erinringar från remissinstansernas sida. Jag är därför beredd att tillstyrka framställningen. Jag vill också erinra om att den motsvarande rätt att bevilja checkräkningskredit som föreligger för jordbrukets kreditkassor inte är begränsad. Om det för vissa sparbankers del anses nödvändigt att fortfarande behålla vissa

inskränkningar i rätten att bevilja checkräkningskredit kan bestämmelser härom, såsom bl. a. sparbanksföreningen framhållit, införas i vederbörande sparbanks reglemente.

Jag vill alltså föreslå en sådan ändring av 28 § andra stycket sparbankslagen, att den nuvarande begränsningen till 25 000 kr. för checkräkningskredit i varje enskilt fall bortfaller.

Specialmotivering

Kreditinstitututredningens förslag »Krediters löptid» samt framställningarna från Svenska bankföreningen om förlagslånens ställning i inlåningsrättshänseende, med utredningens utlåtande i ämnet, och Svenska sparbanksföreningen om vidgad rätt att bevilja checkräkningskredit har lett till att inom finansdepartementet upprättats förslag till ändringar i bank-, sparbanks- och jordbrukskasselagarna, lagen den 3 juni 1955 angående införande av nya lagen om sparbanker samt postsparbanks- och postgiroförordningarna i enlighet med min i det föregående redovisade inställning. Departementsförslagen torde få bifogas detta protokoll som *bilaga 1*. De nya bestämmelserna avses skola träda i kraft den 1 juli 1965. Departementsförslagen ger anledning till följande ytterligare anmärkningar.

Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 57 och 62 §§ banklagen

57 §.

Paragrafens första stycke innehåller huvudregeln att affärsbankernas utlåning skall vara av kortfristig natur. Andra stycket upptar bestämmelser om undantag från huvudregeln. Undantagsbestämmelserna reglerar således affärsbankernas nuvarande rätt att ge bundna lån. De bundna lånen omfattar tre olika kategorier. Den första kategorin utgörs av kredit i räkning, som får beviljas på högst ett år utan uppsägningsförbehåll. Den andra kategorin utgörs av återlån enligt reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning. Den tredje kategorin utgörs av reverslån. Sådana reverslån får enligt närmare bestämmelser i bolagsordningen utlämnas till sammanlagt belopp av högst 20 % av affärsbankens eget kapital. Är staten ansvarig för lånets fulla gäldande får dock nämnda limit överskridas med sammanlagt högst 5 % av bankens eget kapital. Paragrafens sista stycke innehåller ytterligare regler om den sistnämnda kategorin bundna lån. Sålunda stadgas att återbetalningstiden inte får vara längre än tio år och att lån inte heller får uppgå till högre belopp än 150 000 kr. i varje särskilt fall. Utgörs säkerheten för nu avsett lån av borgen skall i reversen utfästas årlig avbetalning i förhållande till den tid för vilken lånet beviljats. De sär-

skilda bestämmelserna i tredje stycket äger inte tillämpning om staten är ansvarig för lånets fulla gäldande. Inte heller gäller amorteringsskyldigheten beträffande borgenslån om kommun eller därmed jämförlig samfällighet ställt säkerheten.

Kreditinstitututredningen. Utredningsförslaget upptar i paragrafens första stycke en regel av motsvarande innehåll som det nuvarande första stycket. Den nuvarande löptiden, sex månader, är dock, såsom jag nämnt vid redogörelsen för innehållet i utredningsförslaget, utsträckt till ett år. I utredningsförslagets första stycke föreskrivs undantag från huvudregeln om kortfristighet beträffande sådana lån för vilka staten, kommun eller därmed jämförlig samfällighet är ansvarig. Utredningens förslag har i denna del avfattats med 29 § sparbankslagen som förebild.

De nya reglerna om rätt till bunden långivning har upptagits i andra stycket av utredningsförslaget. Eftersom den generella löptiden för alla lån föreslagits utsträckt från sex månader till ett år, har den rätt som nu gäller för banker att bevilja kredit i räkning på högst ett år ansetts kunna utgå som obehövlig. Rätten att bevilja bundna återlån har bibehållits oförändrad. — Enligt utredningens förslag skall kvoten för bundna lån som tidigare omnämnts få uppgå till högst 25 % av summan av bolagets eget kapital och dess inlåning efter avdrag för lån, som upptagits hos allmänna pensionsfonden i samband med återlån. Nämda avdrag anser utredningen motiverat med hänsyn till den generella rätten att bevilja tidsbundna återlån. — Stats- och kommunganterade lån avses inte skola omfattas av kvoten. — Nyheter i utredningsförslaget är vidare att rätten till bunden långivning inom den föreslagna kvoten inte, såsom nu är fallet, vare sig anknytits till bestämmelser i bolagsordningen eller begränsats till att avse lån mot skuldebrev. Beträffande anknytningen till bolagsordningen anför utredningen att det även utan särskilda föreskrifter är uppenbart att bankbolag i bolagsordning kan uppställa supplerande regler om utlåningen. Med »inlåning» avses, heter det i utredningens framställning, i banklagen såväl de av allmänheten i banken insatta medlen som bankens andra skulder.

Med hänsyn till att ramen för affärsbanks rätt att utlämna bundna lån föreslås kraftigt vidgad har utredningen ansett sig böra föreslå en särskild regel i banklagen om skyldighet för affärsbank att ägna uppmärksamhet åt att lämplig tidsbalans upprätthålls mellan in- och utlåning. Denna föreskrift har i utredningsförslaget fått sin plats i första punkten av det tredje stycket, som i övrigt upptar även en bestämmelse motsvarande den som för närvarande gäller om en absolut längsta löptid, tio år, för andra icke stats- eller kommunganterade bundna lån än återlån. Utredningen framhåller att skyldigheten att ägna uppmärksamhet åt lämplig tidsbalans mellan in- och utlåning skall omfatta all utlåning, sålunda även lån till staten, kommun eller därmed jämförlig samfällighet.

Utredningen har från sparbankslagens nuvarande bestämmelser om bundna lån hämtat förebilden till det avslutande stadgandet om visst förbehåll för det fall att ställd säkerhet skulle försvagas i någon väsentlig utsträckning.

Remissyttrandena. Av den tidigare lämnade redogörelsen för remissyttrandena i avsnittet »Krediters löptid» framgår att invändningar mot kreditinstitututredningens förslag huvudsakligen framförts endast av *bankinspektionen*. Inspektionen hävdar sålunda i fråga om den föreslagna ramen för de bundna krediterna att även bundna stats- och kommungaranterade krediter bör ingå i kvoten, eftersom sådana lån inte skiljer sig från andra bundna krediter med avseende på sin inverkan på likviditeten. Inspektionen anser vidare lämpligt att det vid den föreslagna föreskriften om tidsbalans mellan in- och utlåning fogas en allmän erinran om betydelsen av räntebalans. Slutligen ställer inspektionen sig kritisk till att utredningsförslaget inte upptar bestämmelser om amorteringsskyldighet. Inspektionen erinrar om att amorteringsskyldigheten finns kvar beträffande borgenslån som utlämnas av sparbank enligt 28 § sparbankslagen. Enligt inspektionens mening bör amorteringsprincipen normalt tillämpas även bl. a. för affärsbankernas bundna lån. Kompletterande bestämmelser härom borde införas i banklagen, heter det i inspektionens yttrande.

Departementschefen. Enligt vad jag tidigare i avsnittet »Krediters löptid» anfört förordar jag i allt väsentligt ett genomförande av utredningsförslaget. Av det därvid anförda framgår också att jag inte föreslagit principiell avvikelse från utredningsförslaget till följd av de av bankinspektionen gjorda erinringarna utom såvitt avser amorteringsskyldighet.

Första stycket i departementsförslaget motsvarar i stort sett första stycket av utredningsförslaget. Det i första stycket av utredningsförslaget upptagna undantaget beträffande lån för vars fulla gäldande staten, kommun eller därmed jämförlig samfällighet ej är ansvarig har emellertid i departementsförslaget, efter mönster av 28 § sparbankslagen, i stället erhållit plats i ett sista stycke. — Utredningsförslaget upptar, såsom nyss nämnts, inte den begränsning i fråga om den bundna långivningen enligt nuvarande 57 § andra stycket 3, som ligger i uttrycket »lån mot skuldebrev». Någon motivering för ett slopande av denna begränsning har utredningen inte lämnat. Jag anser att denna begränsning bör bibehållas. I departementsförslaget finns således denna föreskrift kvar.

Departementsförslagets tredje stycke upptar den allmänna bestämmelsen om tidsbalans mellan in- och utlåning. Den redaktionella utformningen är något annorlunda än den utredningen föreslagit. Vidare upptar departementsförslaget den av utredningen föreslagna regeln om längsta återbetal-

ningstid samt hittills gällande bestämmelse om amorteringsskyldighet för bundna borgenslån.

Bestämmelsen att affärsbank skall förbehålla sig uppsägningsrätt om säkerheten för lånet i märklig mån försvagas har utbrutits till ett särskilt stycke i departementsförslaget.

Det sista stycket i departementsförslaget innehåller, såsom tidigare nämnts, bestämmelsen att lån, för vilkas fulla gäldande staten, kommun eller därmed jämförlig samfällighet är ansvarig, inte är underkastade de särskilda löptidsreglerna eller de särskilda reglerna om amorteringsskyldighet men däremot föreskriften rörande tidsbalans. Jag anser inte nödvändigt att låta stats- och kommungaranterade lån omfattas av skyldigheten enligt fjärde stycket i departementsförslaget att göra förbehåll om uppsägning för det fall säkerheten för lånet i märklig mån försvagas.

62 §.

Ändringen av denna paragraf är föranledd av Svenska bankföreningens framställning och kreditinstitututredningens utlåtande däröver, för vilka redogjorts i avsnittet »Förlagslånen ställning som grund för inlåning».

Förslaget till lag angående ändring i sparbankslagen

27 §.

Ändringen av denna paragraf är i likhet med ändringen av 62 § banklagen och 34 § jordbrukskasselagen betingad av Svenska bankföreningens framställning och kreditinstitututredningens utlåtande däröver. Jag hänvisar till vad jag anfört i motiveringen vid 62 § banklagen. Bankaktiebolags aktiekapital motsvaras i förevarande hänseende av sparbanks reservfond.

28 §.

Paragrafen innehåller vissa bestämmelser om sparbanks utlåningsrörelse.

I andra stycket finns bestämmelsen att lån ej må utlämnas mot annat fordringsbevis än skuldebrev men att checkräkningskredit utan hinder därav må beviljas till belopp i varje särskilt fall av högst 25 000 kr. Enligt vad som framgår av vad jag anfört i avsnittet »Sparbanks rätt att bevilja checkräkningskredit» förordar jag att begränsningen i varje särskilt fall till 25 000 kr. nu avskaffas. Departementsförslaget är avfattat i enlighet härmed.

Paragrafens femte stycke innehåller bestämmelser om borgenslån. Dessa bestämmelser har i sak överförts till 29 § fjärde stycket av departementsförslaget. Skälen härför har jag redovisat i samband med vad jag anfört om amorteringsskyldigheten i avsnittet »Krediters löptid».

I departementsförslaget upptages även en redaktionell ändring av 28 § sista stycket.

29 §.

Ändringen av förevarande paragraf grundar sig på kreditinstitututredningens förslag »Krediters löptid». Jag har tidigare uppehållit mig vid de principiella synpunkterna, dels i avsnittet »Krediters löptid», dels i specialmotiveringen vid 57 § banklagen och föregående paragraf. Utöver vad jag anfört i dessa sammanhang vill jag framhålla följande.

I sparbankslagen begagnas inte begreppet » eget kapital». I stället används begreppet »sparbankens fonder» (se exempelvis 27 §). Med hänsyn till den av kreditinstitututredningen eftersträlvade enheten i regelsystemet såvitt avser bunden långivning föreslår utredningen att begreppet » eget kapital» införs även i sparbankslagen. Innebörden härav skall vara densamma som i banklagen. Så har även skett i departementsförslaget. Att motsvarande utbyte av begrepp inte föreslås såvitt avser 27 och 28 §§ sammanhänger med att den definitiva utformningen av dessa paragrafer är beroende av utredningens fortsatta arbete.

Till skillnad mot banklagen innehåller sparbankslagen ingen uttrycklig bestämmelse om vad som avses med inlåning. För att nå saklig överensstämmelse med förslaget till ändring av 57 § banklagen har kreditinstitututredningen som term motsvarande »inlåning» använt termen »insättarnas behållning samt sparbankens upplåning». Med detta vill utredningen sålunda avse sparbankens alla skulder. Det torde dock inte vara erforderligt att begagna olika uttryck i bank- och sparbankslagarna.

De särskilda bestämmelserna om värdering av fast egendom som objekt för panträtt vid utlämnande av bundna lån, som finns upptagna i tredje och följande stycken av 29 §, synes i fortsättningen inte fylla något ändamål.

Förslaget till lag angående ändring i jordbrukskasselagen

17 §.

Paragrafens andra stycke reglerar centralkassas rätt att driva bankrörelse. Därvid anges att centralkassa, förutom att den äger från allmänheten ta emot inlåning på räkning som av bank allmänneligen begagnas, även får upptaga lån mot förlagsbevis. Motsvarande bestämmelse för sparbankernas vidkommande återfinns i 25 § andra stycket sparbankslagen. I sistnämnda stadgande infördes år 1962 rätt för sparbank att i samband med återlån ta upp motsvarande lån hos allmänna pensionsfonden (SFS 1962: 616).

Såsom framgår av 14 § reglementet den 28 maj 1959 (nr 293) angående allmänna pensionsfondens förvaltning förutsätts att centralkassa skall kunna bevilja återlån. Enligt uppgift har emellertid denna möjlighet hittills inte utnyttjats av någon centralkassa. Bestämmelserna om kreditgivning i 36 § jordbrukskasselagen medger inte formellt bunden långivning i

någon form. I och med ett genomförande av det av mig förordade förslaget till nya regler för affärsbanker, sparbanker och jordbrukets kreditkassor i fråga om rätten till bunden långivning kommer centralkassa att få rätt att bevilja bundna återlån. Det synes lämpligt att, på samma sätt som år 1962 skett i sparbankslagen, låta införa ett stadgande i jordbrukskasselagen om rätt för centralkassa att i samband med återlån ta upp däremot svarande lån hos allmänna pensionsfonden. Departementsförslaget innehåller på grund härav ett sådant stadgande i form av ett tillägg till 17 § andra stycket jordbrukskasselagen.

34 §.

Ändringen av förevarande paragraf är i likhet med ändringen av 62 § banklagen och 27 § sparbankslagen betingad av Svenska bankföreningens framställning och kreditinstitututredningens utlåtande däröver. Jag hänvisar till vad jag anfört i motiveringen vid 62 § banklagen. Bankaktiebolags aktiekapital motsvaras i förevarande hänseende av centralkassas och de anslutna jordbrukskassornas eget kapital.

36 §.

Ändringen i förevarande paragraf grundar sig på kreditinstitututredningens förslag »Krediters löptid». Jag har tidigare uppehållit mig vid de principiella synpunkterna, dels i avsnittet »Krediters löptid», dels i specialmotiveringen vid 57 § banklagen och 29 § sparbankslagen. Utöver vad jag därvid anfört vill jag framhålla följande.

Jordbrukets kreditkassor är uppdelade på två led med en centralkassa, som bedriver bankrörelse, och anslutna jordbrukskassor, som endast äger rätt att driva utlåningsverksamhet. Ifrån andra speciella drag i jordbrukskasserörelsen, som sammanhänger med dess karaktär av kooperativ förningsrörelse, bortser jag i detta sammanhang. På grund av den nu antydda uppdelningen i två led är det inte möjligt att införa regler för jordbrukets kreditkassor av samma lydelse som för de övriga i förevarande sammanhang berörda kreditinstituten.

Sälunda är, vilket framgår av motiveringen för ändringen av 17 §, enligt reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning endast centralkassorna berättigade att bevilja återlån. Detta förhållande har föranlett en ändring i departementsförslaget i förhållande till utredningsförslaget.

Vidare bör kvotberäkningen ske på summan av centralkassans inlåning samt dess och de anslutna jordbrukskassornas eget kapital, minskad med summan av de lån som centralkassan upptagit hos allmänna pensionsfonden i samband med återlån.

Enligt utredningsförslaget skall varje kreditkassa inom en centralkassas verksamhetsområde vid utlåningen iaktta tidsbalans mellan in- och utlå-

ningen. Det torde vara lämpligt att härjämte uppdraga åt centralkassan, i överensstämmelse med denna kassas allmänna skyldighet enligt 17 § tredje stycket att meddela anvisningar för de anslutna jordbrukskassorna, att meddela närmare anvisningar för tillämpningen av kvotbestämmelsen och regeln om in- och utlåningsbalans. Den i departementsförslagets femte stycke upptagna författningstexten är avfattad i överensstämmelse härmed.

Förslaget till lag om ändring i lagen den 3 juni 1955 (nr 417) angående införande av nya lagen om sparbanker

4 § och 6 § 9.

Genomföres de föreslagna bestämmelserna om rätten till bunden långivning synes dels 4 §, dels bestämmelsen i 6 § 9 i vad den avser hänvisning till 29 § femte stycket sparbankslagen i dess nuvarande lydelse kunna upphävas.

Förslagen till förordningar om ändrad lydelse av 10 § postsparbanksförordningen respektive 12 § postgiroförordningen

Förslagen har behandlats i samband med min redogörelse för postbankens ställning i avsnittet »Krediters löptid».

Departementschefens hemställan

Under återopande av det anförda hemställer föredragande departementschefen att lagrådets utlåtande över förslagen till

1) lag angående ändrad lydelse av 57 och 62 §§ lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse;

2) lag angående ändring i lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker;

3) lag angående ändring i lagen den 25 maj 1956 (nr 216) om jordbrukskasserörelsen;

4) lag om ändring i lagen den 3 juni 1955 (nr 417) angående införande av nya lagen om sparbanker

mätte för det i 87 § regeringsformen angivna ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Lars Hummerhielm

Förslag
till
Lag
angående ändring i lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker

29 §.

- Utan förbehåll enligt första stycket må sparbank
1. bevilja återlån enligt reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning med längre löptid än ett år;
 2. utlämna andra lån mot skuldebrev med längre löptid än ett år till sammanlagt belopp motsvarande högst tjugufem procent av summan av sparbankens eget kapital och dess inlåning efter avdrag för lån som upptagits hos allmänna pensionsfonden i samband med återlån.
-

¹ De vid tryckningen borttransumerade delarna överensstämmer i sak med motsvarande delar av de vid propositionen fogade författningsförslagen.

Kreditinstitututredningens förslag

till

**lag om ändrad lydelse av 57 § lagen den 31 mars 1955 (nr 183)
om bankrörelse**

Härigenom förordnas som följer.

57 §.

Är lån, för vars fulla gäldande staten, kommun eller därmed jämförlig samfällighet ej är ansvarig icke ställt att betalas inom ett år, skall bankaktiebolaget förbehålla sig rätt att uppsäga lånet till återbetalning senast inom sagda tid.

Utan att förbehålla sig rätt som i första stycket sägs må bankbolag

1. bevilja återlån, varom stadgas i reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning, med längre löptid än ett år; samt

2. utlämna andra lån med längre löptid än ett år till ett sammanlagt belopp motsvarande högst tjugofem procent av summan av bolagets eget kapital och dess inlåning efter avdrag för lån, vilka upptagits hos allmänna pensionsfonden i samband med återlån.

Bolaget skall ägna uppmärksamhet åt att lån icke utlämnas med längre löptid än som kan anses betryggande med hänsyn till de villkor på vilka bolaget förfogar över de för utlåning tillgängliga medlen. Lån som avses i andra stycket 2 må icke ställas på längre återbetalningstid än tio år. Bolaget skall förbehålla sig rätt att till betalning senast inom tre månader uppsäga lån med ett års eller längre löptid, därest den för lånet ställda säkerheten i märklig mån försvagas.

Kreditinstitututredningens förslag

till

**lag om ändrad lydelse av 29 § lagen den 3 juni 1955 (nr 416)
om sparbanker**

Härigenom förordnas som följer.

29 §.

Är lån, för vars fulla gäldande staten, kommun eller därmed jämförlig samfällighet ej är ansvarig, icke ställt att betalas inom ett år, skall sparbanken förbehålla sig rätt att uppsäga lånet till återbetalning senast inom sagda tid.

Utan att förbehålla sig rätt som i första stycket sägs må sparbank

1. bevilja återlån, varom stadgas i reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning, med längre löptid än ett år; samt

2. utlämna andra lån med längre löptid än ett år till ett sammanlagt belopp motsvarande högst tjugofem procent av summan av sparbankens eget kapital, insättarnas behållning samt sparbankens upplåning efter avdrag för lån, vilka upptagits hos allmänna pensionsfonden i samband med återlån.

Sparbanken skall ägna uppmärksamhet åt att lån icke utlämnas med längre löptid än som kan anses betryggande med hänsyn till de villkor på vilka sparbanken förfogar över de för utlåning tillgängliga medlen. Lån som avses i andra stycket 2 må icke ställas på längre återbetalningstid än tio år. Sparbanken skall förbehålla sig rätt att till betalning senast inom tre månader uppsäga lån med ett års eller längre löptid, därest den för lånet ställda säkerheten i märklig mån försvagas.

Kreditinstitututredningens förslag

till

lag om ändrad lydelse av 36 § lagen den 25 maj 1956 (nr 216)

om jordbrukskasserörelsen

Härigenom förordnas som följer.

36 §.

Kredit från — — — vederbörande kreditkassa.

Är lån, för vars fulla gäldande staten, kommun eller därmed jämförlig samfällighet ej är ansvarig, icke ställt att betalas inom ett år, skall kreditkassan förbehålla sig rätt att uppsäga lånet inom sagda tid.

Utan att förbehålla sig rätt som i andra stycket sägs må kreditkassa

1. bevilja återlån varom stadgas i reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning, med längre löptid än ett år, samt

2. utlämna andra lån med längre löptid än ett år intill ett belopp, vilket tillsammans med summan av motsvarande lån från övriga kreditkassor inom samma centralkassas verksamhetsområde uppgår till högst tjugofem procent av kreditkassornas sammanlagda egna kapital och centralkassans inlåning efter avdrag för lån, vilka upptagits hos allmänna pensionsfonden i samband med återlån.

Kreditkassa skall ägna uppmärksamhet åt att lån icke utlämnas med längre löptid än som kan anses betryggande med hänsyn till de villkor på vilka kassan förfogar över de för utlåning tillgängliga medlen. Lån som avses i tredje stycket 2 må icke ställas på längre återbetalningstid än tio år. Kreditkassan skall förbehålla sig rätt att till betalning senast inom tre månader uppsäga lån med ett års eller längre löptid, därest den för lånet ställda säkerheten i märklig mån försvagas.

Kreditinstitututredningens förslag

till

**förordning om ändrad lydelse av § 10 förordningen den 21 juni 1922
(nr 277) angående postsparbanken**

Härigenom förordnas som följer.

§ 10.

I postsparbanken — — — Kungl. Maj:t bestämmas.

För att tillgodose tillfälligt penningbehov för postbanken äger poststyrelsen begagna kredit i checkräkning hos riksbanken eller inländskt bankaktiebolag eller annorledes upptaga lån. Därjämte äger poststyrelsen, i samband med återlån enligt reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning, hos fonden upptaga däremot svarande lån.

Kreditinstitututredningens förslag

till

**förordning om ändrad lydelse av 12 § förordningen den 11 juli 1924
(nr 378) angående postgirorörelse**

Härigenom förordnas som följer.

12 §.

De i — — — Kungl. Maj:t bestämmas.

Av den — — — Kungl. Maj:t.

För att tillgodose tillfälligt penningbehov för postbanken äger poststyrelsen begagna kredit i checkräkning hos riksbanken eller inländskt bankaktiebolag eller annorledes upptaga lån. Därjämte äger poststyrelsen, i samband med återlån enligt reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning, hos fonden upptaga däremot svarande lån.

Utdrag av protokoll, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 31 mars 1965.

Närvarande:

justitierådet HAGBERGH,
regeringsrådet WILKENS,
justitieråden RIBEN,
BERGSTEN.

Enligt lagrådet den 22 mars 1965 tillhandakommet utdrag av protokoll över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 12 mars 1965, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i 87 § regeringsformen angivna ändamålet inhämtas över upprättade förslag till 1) *lag angående ändrad lydelse av 57 och 62 §§ lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse*; 2) *lag angående ändring i lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker*; 3) *lag angående ändring i lagen den 25 maj 1956 (nr 216) om jordbrukskasserörelsen*; 4) *lag om ändring i lagen den 3 juni 1955 (nr 417) angående införande av nya lagen om sparbanker*.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Göran Wahlgren.

Lagrådet lämnade de under 1), 3) och 4) omförmälda lagförslagen utan erinran samt yttrade beträffande förslaget till lag angående ändring i lagen om sparbanker följande.

Enligt 29 § andra stycket 2 av det remitterade förslaget får sparbank rätt att utlämna bundna lån till belopp motsvarande angiven kvotdel av summan av sparbankens eget kapital och — efter visst avdrag — dess inlåning. Begreppet »eget kapital» användes — såsom påpekas i remissprotokollet — för närvarande icke i sparbankslagen; i stället begagnas där begreppet »sparbankens fonder». Motsvarande utbyte av begrepp har ej föreslagits i 27 och 28 §§, vilket enligt föredragande departementschefen sammanhänger med att den definitiva utformningen av dessa paragrafer är beroende av kreditinstitututredningens fortsatta arbete.

Lämpligheten att på en enstaka punkt i sparbankslagen nu införa termen eget kapital torde kunna ifrågasättas. När detta uttryck kommer till användning i fråga om sparbank torde därmed åsyftas sparbankens fonder, d. v. s. grundfonden, reservfond och garantifond (jfr 16 och 17 §§ samt 48 § första stycket 9). Lagrådet hemställer att »sparbankens eget kapital» i förevarande stadgande ersättes med »sparbankens fonder».

Ur protokollet:

Stig Granqvist

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 2 april 1965.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, SVEN-ERIC NILSSON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets den 31 mars 1965 avgivna utlåtande över de till lagrådet den 12 mars 1965 remitterade förslagen till 1) lag angående ändrad lydelse av 57 och 62 §§ lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse; 2) lag angående ändring i lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker; 3) lag angående ändring i lagen den 25 maj 1956 (nr 216) om jordbrukskasserörelsen; 4) lag om ändring i lagen den 3 juni 1955 (nr 417) angående införande av nya lagen om sparbanker.

Efter redogörelse för lagrådets utlåtande förordar föredragande departementschefen att 29 § andra stycket i förslaget till lag angående ändring i lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker ändras enligt lagrådets hemställan samt att härutöver några redaktionella jämkningar görs i lagförslagen.

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att antaga

d e l s de av lagrådet granskade lagförslagen med nu angivna ändringar;

d e l s de vid statsrådsprotokollet den 12 mars 1965 fogade förslagen till

1) förordning om ändring i förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken;

2) förordning om ändring i förordningen den 11 juli 1924 (nr 378) angående postgirorörelse.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Bengt L. Andersson